

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

Väärtused 1987. ja 2004. aasta Tähekeses

Bakalaureusetöö

Martina Niin
Juhendaja Veronika Kalmus, PhD

Tartu
2005

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad.....	5
1.1 Teoreetilised alused.....	5
1.1.1 Eesti ühiskondlik kontekst	5
1.1.2 Väärtuse mõiste ja peamised väärtuste tüpoloogiad	7
1.1.3 Muutused väärtusteadvuses	8
1.1.4 Muutuv lapsepõlv	8
1.2 Lastele suunatud kirjutiste käsitlustraditsioon	9
1.3 Uurimisküsimused.....	13
2. Metoodika	15
2.1 Meetodi kirjeldus.....	15
2.2 Põhikategooriate seotus uurimisküsimustega	16
2.3 Valim	18
3. Tulemused.....	19
3.1 Loo tunnused	19
3.2 Loo sisu	22
3.3 Väärtused.....	26
3.4 Sõnavara ja keelekasutus.....	35
4. Järeldused ja diskussioon.....	39
4.1 Vastused uurimisküsimustele	39
4.2 Diskussioon	43
4.3 Meetodi rakendatavus töö eesmärkide saavutamiseks.....	49
Kokkuvõte.....	50
Summary: The Representation of Values in the Children's Magazine	
Täheke in 1987 and 2004.....	51
Kasutatud kirjandus.....	52
Lisa1 Kodeerimisjuhend	53
Lisa2 Kodeerimistabel.....	Error! Bookmark not defined.

Sissejuhatus

Uuritav ajakiri Täheke on eesti meediaajaloos üsna ainulaadne nähtus. Lastele mõeldud ajakirju oli ka enne Tähekest ja on temaga kõrvuti eksisteerinud, kuid järjepidevalt alates 1960.aastast ilmunud Täheke on neist pikimate traditsioonidega, vanim tänaseni ilmuv lasteajakiri Eestis. 1990. aastateni oli Täheke paljudel juhtudel esimene kokkupuude ajakirjandusega, mis noorel inimesel tekkis.

Tähekese tutvustusest ajakirja täiskasvanutele mõeldud kodulehel võime lugeda, kuidas ja mille kaudu Täheke end täna identifitseerib. Tähtsaks peetakse seda, et Tähekese formaat ja ülesehitus ei ole aastatega palju muutunud. Sisu koosneb lastejuttudest ja –luuletustest, kirjutistest lapsi huvitavatel teemadel, laste omalooming. Sisu hulka on traditsiooniliselt kuulunud ka käsitööleht, pilt- ja ristsõnamõistatused, mängud ja võistlused (SA Kultuuriajakiri koduleht <http://www.kl.ee/>).

Oma eesmärgina defineerib Täheke lapse maailmapildi rikastamist ja arendamist Eesti kontekstist lähtuva ja sellesse sobiva lugemisvara abil ning pakkuda alternatiivi tõlkekirjandusele. Tähekese eesmärgiks on ka laste lugemisoskuse ja –harjumuste arendamine. Oma sihtrühmana näevad ajakirja toimetajad 5-10 aastaseid lapsi kõikjalt üle Eesti (SA Kultuuriajakirja koduleht <http://www.kl.ee/>).

Ühiskond ja kultuuriruum, milles ajakiri tegutseb, on viimase paarikümne aasta jooksul olnud suurte muutuste sihtmärgiks ning on seda jätkuvalt. Ajas on muutunud ka ajakiri. Oluliseks muudatuseks on näiteks reklaami ilmumine ajakirja veergudele, mis laseb aimata, et lapsesse suhtutakse samuti nagu igasse teise meediatarbijasse. Teine muutus on Tähekese veebiversiooni loomine, mis võimaldab lastel ajakirja materjalidele ligi pääseda ka internetis ning loetut kommenteerida ja selle üle omavahel arutleda.

Lisaks neile üsna selgepiirilistele ja nähtavatele muutustele on kindlasti toimunud ka muutusi sisus, väärtustes, keelekasutuses. Minu töö eesmärgiks ongi selgitada välja, kuidas on ajakiri mõnede väärtuste ja hoiakute lõikes aja jooksul muutunud, mis osas muutumatuks jäänud. Oma töös võrdlen kahte Tähekesse aastakäiku, millest üks pärineb nende ligi paarikümne aasta ühest, teine teisest otsast – aastatel 1987 ja 2004 ilmunud ajakirju.

Töö koosneb neljast peatükist. Esimene peatükk tutvustab töö teoreetilisi ja empiirilisi lähtekohti. Teine peatükk annab ülevaate kasutatavast metoodikast ja valimi moodustamise põhimõtetest. Kolmas peatükk keskendub tulemuste esitamisele ning neljas peatükk sisaldab järeldusi ja diskussiooni.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

1.1 Teoreetilised alused

1.1.1 Eesti ühiskondlik kontekst

Ajajärk, mis suures osas kattub esimese minu poolt uuritava aastakäiguga (1987), ehk vahemik 1987. aasta veebruarist 1988. aasta aprillini tähistab massilise vabadusliikumise algust Eestis. Kui 1987. aasta alguses ilmnemise ja avalikkuse tähelepanu keskmesse kerkisid Nõukogude Liidu ametkondade plaanid rajada Virumaale fosforiidikaevandused, tõi see kaasa ulatusliku protestiliikumise kogu Moskva ülemvõimu vastu. Fosforiidisõja käigus taastekis Eestis laiem avalik sfäär, lubatu piirid laienesid (Lauristin & Vihalemm 2004).

„Kogu perioodi iseloomustas lubatu piiride järkjärguline laienemine, mis võrreldes järgmise perioodi plahvatusliku arenguga oli siiski enne aprilli 1988 küllaltki aeglane“ (Lauristin & Vihalemm 2004). „Kuigi ajaloost räägiti ja kirjutati üha julgemalt, säilisid teatavad tabuteemad ning käibisid ametlikud versioonid“ (Lauristin & Vihalemm 2004). Seega ehkki inimeste teadvuses olid muudatused juba maad võtmas, siis ilmselt kirjalikult dokumenteerituna mitte veel märkimisväärselt. Paljude teemadega seotud mõtteid väljendati kirjalikult ikka veel varjatuna ja „ridade vahel“.

Ajajärku, mille otspunkte käesolevas töös vaadeldakse (1987-2004), võib nimetada ajaks, mil Eestit kirjeldab sõna „siirdeühiskond“, tähenduses „spetsiifiline, suurte poliitiliste ja sotsiaal-majanduslike muutuste tagajärjel tekkinud, killustunud, mosaiikne kultuuriruum, mis sisaldab niihästi „vanale“ ühiskonnale iseloomulikke sümboleid, norme, väärtusi jt kultuurielemente kui ka „uusi“ hoovusi“ (Alexander: Kalmus & Vihalemm 2004:31, kaudu).

Siirdeühiskond on ühiskond, kus kõigil tasanditel toimuvad muutused, mille tagajärjeks on uut tüüpi ühiskonna väljakujunemine (Lauristin 1997).

Selle mõistega on seotud ka mõiste „siirdekultuur“ ehk siirdeühiskonnale omane kultuur.

Kui esimene valitud aastakäik jääb etappi, mis otseselt eelnes siirdeperioodile, siis teine valitud aastakäik pärineb teatud mõttes selle perioodi teisest otsast. Siirdeaeg kitsamas, transitsiooni tähenduses on 2004. aastaks möödunud, kuid transformatsioon, mille jooksul kestab uute ühiste eesmärkide määramine ja uue konsensuse otsing, kestab veel (Lauristin & Vihalemm 2004).

Siirdekultuurina üritas Eesti (ja ka kiirema arenguga kommunismijärgsed siirdeühiskonnad) taasläänestuda. Ootuste kohaselt pidi poliitiline vabanemine olema teeks tagasi Euroopasse, kultuurisise püüde taastada läänelikud traditsioonid muutus rahvuslikult elutähtsaks (Lauristin 1997).

Läänestumise tunnuste hulgas – mida peaks 2004. aasta Eestis märgata olema - on muutused tehnoloogias (sh uus meedia), muutused demograafias ja pere-elus, väärtustes (muutus individualismi ja hedonismi poole), sümbolilises keskkonnas ja kommunikatsioonis (sh massikultuuri sümbolid, konsumerism), keelelised muutused (inglise keele üldkasutatavus) muutused tarbimises, elustiilis, käitumismustrites (sh isiklikule edule orienteeritus, eneseesitlus, avatus) (Lauristin 1997).

Niisiis võiks mingil kujul leida need muutused ka Tähekeses, sest mingil määral on seal kõnealused kategooriad esindatud. Kui suured muutused ühiskonna struktuuris jõudsid lasteajakirja ka hilinemisega, siis sellest hoolimata peaksid nad asjaolusid arvestades suhteliselt suure ajavahemiku järel Tähekeses kuidagi kajastuma. Järelikult peaks kahe võrreldava aastakäigu väärtustes ja hoiakutes olema märgatavaid erinevusi, mis viitaksid nende vahelisel perioodil aset leidnud pöördelistele muutustele ühiskonnas, selle korralduses, sümbolites, normides, väärtustes jt kultuurielementides.

1.1.2 Väärtuse mõiste ja peamised väärtuste tüpoloogiad

Käesolevas töös lähtun Milton Rokeach'i väärtuste definitsioonist: Väärtused on kultuuri element, ettekujutus soovitatavast, mis ei pruugi otseselt väljenduda inimeste käitumises (Rokeach: Kalmus & Vihalemm 2004, kaudu).

Väärtuse mõiste on keskne kõigis sotsiaalteaduste harudes (Rosengren, 1997).

„Väärtused on oluline kultuuri element, väärtuste muutumine peegeldab muutusi ühiskonnas ja kultuuri ümberkujunemist“ (Kalmus & Vihalemm 2004:31).

Väärtuste käsitlemises on kujunenud välja kaks põhilist koolkonda, Ingleharti koolkond ja Kluckhohni koolkond.

Ingleharti koolkond käsitleb väärtusi inimeste reaktsioonina keskkonna muutustele, ning need kujunevad välja lapsena sotsialiseerumise käigus. Ühiskonna sotsiaal-majanduslik seisund kajastub ka väärtustes. Näiteks majanduslikult vaesemates ühiskondades on olulisel kohal defitsiidiväärtused (näiteks *jõukus*). Väärtusi võib jagada traditsioonilisteks, modernistlikeks ja postmodernistlikeks, mis on olulised postmaterialiseerumise protsessi erinevatel etappidel, mille käigus läänelik kultuur liigub traditsionalismist modernismi ja edasi postmodernismi. Traditsiooniliseks väärtuseks on näiteks *lunastus*, modernistlikuks *võim*, *jõukus*, *tehnika areng* ja postmodernistlikuks *puhas keskkond*, *tervis*, *rahu maailmas* (Kalmus & Vihalemm 2004).

Teine koolkond, lähtudes Clyde Kluckhohnist, käsitleb väärtust kui kultuuri elementi. Sellest kontseptsioonist lähtub ka selles töös aluseks võetud Milton Rokeachi definitsioon. Rokeach ei koonda üksikväärtusi süsteemideks, ainus üldistus tema käsitluses on terminaalsete ja instrumentaalsete väärtuste eristamine, millest esimesed on väärtused iseeneses (nt *meeldiv elu*), teised on vahendid nende saavutamiseks (nt *jõukus*) (Kalmus & Vihalemm 2004).

Rokeachi käsitlust on edasi arendanud Shalom Schwartz, kes, tuginedes empiirilistele mõõtmistele, on loonud väärtuste terviksüsteemi. Schwartz jagab väärtused individualistlikeks ja kollektivistlikeks. Individualistlikud väärtused on näiteks *võimu omamine, ühiskondlik tunnustus, huvitav elu, jõukus, mugav elu*. Kollektivistlikud väärtused on näiteks *rahu maailmas, riigi julgeolek, õiglus, võrdsus* (Kalmus & Vihalemm 2004).

1.1.3 Muutused väärtusteadvuses

Kaheksakümnendate Eestis leidsid aset väärtusteadvuse suured muutused, tõdeb Jüri Saarniit artiklis „Eesti noorte väärtushinnangud läbi aegade“. Kuid samas: „Isegi nõukogude tüüpi totalitaarse ideoloogia mõju väärtushinnangutele ei maksa üle hinnata. Ükskõik kui kõikehõlmav see ka oleks, seisab ametliku ideoloogia kõrval või vastas alati tuhandete ja miljonite üksikinimeste vahetu elukogemuse baasil kujunev väärtuseliste arusaamade tohutu süsteem, mis inimeste vahelise igapäevase suhtlemise tasandil elab oma iseseisvat, ametlikust ideoloogiast üsna sõltumatut elu“ (Saarniit 1995:21).

Veel nendib Saarniit, et kaheksakümnendatel toimus noorsoo teadvuses nihe turumajandusliku ühiskonna väärtussüsteemi suunas (Saarniit 1995). Seega võib järeldada, et väärtushinnangud olid 1987. aasta Tähekesse ajaks võrreldes varasemate kümnenditega juba pisut nihkunud ning seega ei pruugi erinevus väärtuste osas võrreldes 2004. aastaga kujuneda nii suureks, kui see oleks näiteks võrreldes kümme aastat varasema Tähekesega. Teisest küljest ei pruukinud 1980. aastatel toimunud nihe noorsoo teadvuses Tähekesse lehekülgedel kinnitust leida. Mõlemat võimalust arvestades võiks eeldada, et hoolimata ühiskonnas juba tuntavatest muutusealgetest esindas Täheke 1987. aastal veel pigem eelnenud kui järgnevale perioodile omaseid väärtusi ja hoiakuid.

1.1.4 Muutuv lapsepõlv

Kuid muutused on toimunud ka globaalsemas mõttes, ning ka need muutused on eeldatavasti mõjutanud meie kultuuriruumi. Chris Jenks kirjutab oma juhtkirjas ajakirja

Childhood 2004. aasta veebruaris ilmunud numbrile, et lapsepõlv ei ole enam õigustuseks lapselikule käitumisele (Jenks 2004). Samas leiab Jenks, et „viimase umbes kümne aasta jooksul on lapsed tõusnud oluliseks interdistsiplinaarsete uuringute objektiks, mis osaliselt viitab lapse tunnistamisele mitmes mõttes ühiskonna moraalse korra sümbolse esindajana. Lisaks on need aastad toonud kaasa laste politiseerumise igapäevaelus.“

David Buckingham kirjutab, et lapse ja meedia suhtele lähenetakse kahel, teineteisest diametraalselt erineval moel, millest esimene on seisukohal, et meedia on peasüüdlane selles, et lapsepõlv oma teadaolevas tähenduses on hääbumas. Teise kohaselt on meedia saanud lastele vabanemise viisiks ning luuakse uut, elektroonilist põlvkonda, mis on avatum, demokraatlikum, sotsiaalselt teadlikum kui eelnenud põlvkond. Buckingham rõhutab, et meedial on laste elus keskne roll, see on tänapäeva lapsepõlve kogemuste ja tähenduste oluline defineeriija (Buckingham 2002).

Buckingham leiab, et „varem nii selged piirid laste ja täiskasvanute meedia vahel on samaaegselt kadumas ning taastumas: ühest küljest on lastel lihtsam ligi pääseda täiskasvanutele mõeldud meediasisule, teisest küljest osalevad nad järjest enam globaliseeruvais kultuuri- ja sotsiaalsetes ilmdes, mis on nende vanematele ning õpetajatele ligipääsmatud ja mõistetamatud“ (Buckingham 2002:32)

Jane Kenway ja Elizabeth Bullen toovad välja, et laste tarbijakultuur ja ametlik haridus väljendavad sageli erinevaid asju: laste meediakultuur õõnestab üha enam ja enam konformsuse ja tõsiduse väärtust (Kenway & Bullen 2001).

1.2 Lastele suunatud kirjutiste käsitlustraditsioon

Urve Vimmsaare 1986. aastal Tartu Ülikooli žurnalistika kateedris valminud diplomitöös, mille teemaks oli „Väärtushinnangute kujundamine ajakirjas Täheke“, võrdleb autor Tähekese 1960. ja 1985. aasta hinnanguid ja väärtusi sisaldavaid materjale.

Tulemustest selgub, et mõlemal aastal oli levinumaks teemaks kultuuriteema ning teisel kohal tööteema. Järgnesid 1960. aastal ideelis-poliitiline aspekt ning 1985. aastal loodusteema (Vimmsaare 1986).

Võrreldes 1960. aastaga oli 1985. aastaks ajakirjast kadunud või seal vähe esindatud tahtejõu kasvatamise, spordi, ühiskondlikult kasuliku töö ja tervishoiuteema. Loodusteema seevastu oli tunduvalt suurenenud, seda seostab autor keskkonnakaitse probleemide osatähtsuse suurenemisega ühiskonnas. Ka täheldab autor laste mõttemaailma ja fantaasia rikastumist. Lisaks oli suurenenud perekonnasuhete, suhtlemise osatähtsus, vähenenud vaenulik tegevus, negatiivseid ilminguid ei rünnatud 1985. aastal enam nii otse kui 1960. aastal. 1985. aastal oli tõusnud töökuse, vanemate abistamise ja lugemishuvi äratamisele keskendunud tekstide osakaal (Vimmsaare 1986).

Kuna Vimmsaare diplomitöö teema on minu teemaga üsna sarnane, siis saab osa kogutud andmetest teatud mööndustega üsna edukalt võrrelda.

Kuna kõnealuses vanuses lastele suunatud meedia, nagu ka raamatute ja õpikute üheks esmaseks eesmärgiks on sotsialiseerimine, siis võib paralleele tõmmata ka Tähekeste ja ametliku õppekirjanduse vahele, vähemasti mis puudutab väärtushinnanguid nendes. Veronika Kalmuse uurimuses „Väärtused Eesti aabitsais käesoleval sajandil“ käsitletakse väärtuste esinemissagedusi populaarsemates aabitsastes individualismi-kollektivismi teljel ning traditsiooniliste-modernistlike väärtuste teljel (Kalmus 1999).

Põhilised tulemused näitasid, et 20. sajandi jooksul on väärtused aabitsais moderniseerunud, 1990. aastatest esineb rohkem ka postmodernistlikke väärtusi. Teiseks selgus, et kogu sajandi jooksul on aabitsates domineerinud pigem kollektivistlikud kui individualistlikud väärtused. Selgub, et 1980. aastate aabitsad on üsna traditsioonilisi väärtusi toetavad, rõhutatakse töökuse ja kuulekuse olulisust, samas kui 1995. aasta aabits on kõige modernistlikum, väärtustatakse jõukust ja mugavat elu (Kalmus 1999).

Kalmus märgib, et aabitsad peegeldavad moderniseerumisprotsessi võrdlemisi adekvaatselt. Samas pole aga traditsioonilised väärtused kuhugi kadunud. Ühe peamise kultuuridominendina tuleb püsivalt välja töö tähtsus (Kalmus 1999).

Individualistlikest väärtustest esineb aabitsates sagedasti hedonism, mis on seletatav sellega, et väärtusi nagu lõbu, rõõm ja õnn peetakse aabitsaealistele kohasteks. Kollektivistlikest väärtustest on stabiilselt esindatud konformism (virkus, kuulekus, viisakus). Universaalsed väärtused (mis võivad teenida nii indiviidi kui kollektiivi huve, näiteks ilu, tarkus, õppimine) esinevad peaaegu kõikides aabitsates tihti (Kalmus 1999).

Kollektivistlike väärtuste prevaleerimist võib selgitada asjaolu, et aabits on haridusmedium, mille ülesandeks on sotsialiseerida lapsi eluks kollektiivis. Teiseks väljendavad ühiskonna- ehk makrotasandi kultuurisündroomi: aabitsad sotsiaalselt jagatud väärtuste ja tõekspidamiste kogumit, mis võivad üle elada ka põlvkondade vahetumisi (Kalmus 1999).

Nendes aspektides võib lasteajakirja Täheke ja aabitsate vahel olla märgatavaid sarnasusi. Samas tuleb arvesse võtta seda, et aabitsaid on läbi aastate koostanud ja välja andnud erinevad autorid ja väljaandjad, samas kui Tähekeste toimetused püsis aastaid samakoosseisulisena, seega võib siin ühiskonna kultuurisündroomi väljenduvus olla isegi suurem. Mõlemat asjaolu arvestades on eeldatav, et väärtused Tähekeses võiksid sarnaneda õppekirjanduses kujutatavaile, ent tendentsid võiksid kalduda traditsioonilise ühiskonna väärtuste poole.

Lastele kirjutatud on Eestis uurinud veel Mare Mürsepp. Oma artiklis „Meie aja kangelane“ uurib ta, kuidas lasteraamatu tegelaste kaudu väljenduvad kasvatusteadlaste jaoks aktiivsed uurimisteemad (Mürsepp 2001). Konkreetsemalt uurib Mürsepp, milline on lasteraamatu peategelane, mis soost ta on, kui vana, milline on tema perekondlik taust, tegelase individuaalsus-kollektiivsus, probleemid, millega tegelasel tuleb silmitsi seista jne (Mürsepp 2001).

Müürsepa uuringu tulemustest selgub muuhulgas, et lastekirjandus eelistab tegeleda pigem veidi noorema kui veidi vanema lapsega ning et raamatu kangelane on tihti noorem, kui lugeja, samas kui küsitluste põhjal selgub, et pigem tahaksid lapsed lugeda endast vanematest kui noorematest (Müürsepp 2001). Selgub ka, et raamatulaps elab enamast täisperekonnas (perekonnas, kus on mõlemad vanemad), et prevaleerib pigem individuaalne kui kollektiivne tegelane. Ning et kõige rohkem mainitud probleemiks oli suhted vanematega või vanemate omavahelised suhted (mis on paljude teiste probleemide taustaks). Lisaks olid sagedased probleemid lapse eneseteostus pereringis ning koolis, majandusraskused, soov elada huvitavat elu ja soov omada looma. Huvitav on veel Müürsepa välja toodud fakt, et meie lastekirjanduses kohtab harva seikluslikku arendust (Müürsepp 2001).

Kuid ühe olulise erinevusena enamikust lasteraamatutest ja ka õpikutest saavad Tähekeses sõna ka lugejad - lapsed ise. Seega võimaldab see ajakiri välja selgitada ka seda, mida lapsed ise oluliseks peavad või peavad õigeks oluliseks pidada.

Mare Müürsepp märgib, et kaasaegses lastekirjanduses on aktiivseim see sugupõlv, kes nõukogude eesti lastekirjandusele aluse pani ning kellel nüüd on vanust 70 aasta ümber. (Müürsepp 2001) Kuid ajakirja Täheke tutvustus SA Kultuurileht kodulehel rõhutab, et ajakirja nägu on alates peatoimetaja vahetumisest aastal 2004 muutunud nooremaks, kaasatud on nooremad autorid, tõstetud laste saadetud kirjade ja joonistuste osakaalu ning püütakse rääkida teemadel, mis lastele olulised on. (SA Kultuuriajakirja koduleht <http://www.kl.ee/>)

„Nendele üsna olulistele muutustele vaatamata püüame säilitada põhilist – ajakirja säravat lapsemeelsust, kvaliteetseid illustratsioone ja vanamoelist, nostalgilise mekiga formaati,“ lisatakse tutvustuses. Niisiis on ajakirjas Täheke palju muutunud ja palju endiseks jäänud. Käesoleva tööga üritangi välja selgitada, mis – just sisulisest küljest – on siis alates 1987. aastast muutunud võrreldes viimase tervenisti kättesaadava aastakäiguga (2004).

1.3 Uurimisküsimused

Vaadeldavate aastakäikude – 1987. ja 2004. – vaheline aeg Eestis on kirjeldatav siirdeajana, lääne kultuuri tagasipöördumise ajajärguna. Sellist siirdeaega iseloomustavad muu hulgas muutused väärtustes, keelelised muutused, muutused tarbimises, elustiilis, käitumismustrites. Töö eesmärk on välja selgitada, kas ja kuidas kajastuvad need ühiskonnas toimunud muutused lasteajakirjas Täheke. Kuna ilmselt on ajajärgu vältel muutunud ka üldine suhtumine lastesse ning lapsepõlve tähendus, siis püüan välja selgitada ka seda, milline on laste osa ajakirja kaasautoritena, kuidas just laste tekstides üht või teist nähtust hinnatakse ja millist väga üldiselt öeldes, millist lapsepõlvemaailma Täheke kajastab.

Sellest kõigest lähtuvalt püstitasin järgmised küsimused, mis puudutavadki väärtusi, positiivset hinnangut pälvivat käitumist, keelekasutust, brändide esinemist lastele suunatud tekstides, ajakirja kaudset suhtumist lapsepõlve.

1. Milliseid väärtusi esitasid ajakirja loojad lastele positiivsena 1987. aastal ja milliseid aastal 2004?
2. Milliseid väärtusi kajastasid lapsed ise positiivsena kummagi aastakäigu vältel?
3. Milliseid tegevusi esitasid ajakirja loojad lastele positiivsena 1987. aastal ja milliseid aastal 2004?
4. Milliseid tegevusi kajastasid lapsed ise positiivsena kummagi aastakäigu vältel?
5. Mida esitavad täiskasvanud lastele negatiivsena?
6. Mis on laste enda arvates negatiivne?
7. Kuidas on muutunud Täheke sõnalistes tekstides käibiv keelekasutus?
8. Milline oli ajakirja funktsioon 1987. aastal ja milline 2004. aastal (erineva funktsiooniga lugude osakaalu põhjal)?
9. Kuidas on muutunud ajakirja sisu paiknemine teljel muinasjutuline-realistlik?
10. Kuidas on muutunud tendentsid avaldatu üldises meeleolus?
11. Millised ohud ja probleemid leidsid ja leiavad kajastust täiskasvanute ja laste kaastöös?
12. Milline on laste/täiskasvanute kirjutatu osakaal ajakirjas?

13. Milline on kirjutiste žanriline jagunemine?
14. Kui vana oli/on laps, kes ajakirjale kaastööd tegi, milline vanuserühm oli/on selles osas kõige rohkem esindatud?
15. Kes on peategelaseks ja kus toimub tegevus kummaski aastakäigus?

2. Metoodika

2.1 Meetodi kirjeldus

Ülaltoodud küsimustele vastuste leidmiseks kasutan kontentanalüüsi meetodit. Valisin kvantitatiivse tekstianalüüsi, et saada ülevaatlikku pilti esinevatest tendentsidest.

„Kontentanalüüs on uurimismeetod kommunikatsiooni manifestse sisu objektiivseks, süstemaatiliseks ja kvantitatiivseks kirjeldamiseks.“ (Berelson: Titscher et al 2000:57, kaudu).

Kontentanalüüsi aluseks on tunnuste ja kategooriate süsteem (tunnus oleks näiteks *Ilm*, alamkategooriad valikuvariantidena *vihmane*, *päikeseline*, *tuisune* jne), mille põhjal tuleb iga analüüsiühikut kodeerida, ehk siis kategooriatesse jaotada. Kontentanalüüsi analüüsiühikuks on väikseim tekstiosa, milles alamkategooriate jaotumist uuritakse. See analüüsiühik tuleb igas uurimuses eraldi defineerida (Titcher et al 2000).

Kategooriate süsteem koostatakse enne kodeerimist, kuid kui kodeerimisprotsessi käigus ilmneb vajadus kategooriaid muuta, siis tuleb kogu tekstimaterjal uue süsteemi järgi uuesti kodeerida (Titcher et al 2000).

Tunnuste ja kategooriate süsteem püüab konkreetsele uurijaküsimusele vastavaid valikuid koondada ning keskendub sellele uurijaküsimusele. Kui kategooriate skeem on paika pandud, algab kodeerimine. Siin identifitseeritakse analüüsiühikud ning jaotatakse need alamkategooriate alusel (Titcher et al 2000).

Kõige lihtsam tulemuste hindamine seisneb mingi alamkategooria avaldumiskordade kokku arvutamises. Tavaline on ka korrelatsioonide leidmine erinevate kategooriate vahel, või kategooriate omavahelise seose leidmine (Titcher et al 2000).

2.2 Põhikategooriate seotus uurimisküsimustega

Uurimisküsimused	Neile vastavad kategooriad
1. Milliseid väärtusi esitasid ajakirja loojad lastele positiivsena 1987. aastal ja milliseid aastal 2004? 2. Milliseid väärtusi kajastasid lapsed ise positiivsena kummagi aastakäigu vältel? 3. Milliseid tegevusi esitasid ajakirja loojad lastele positiivsena 1987. aastal ja milliseid aastal 2004? 4. Milliseid tegevusi kajastasid lapsed ise positiivsena kummagi aastakäigu vältel?	Kategooriagrupi „Väärtused“ all esinevad kategooriad C1 ja C2 ehk „Loos rõhutatavad positiivsed väärtused“ ja „Milliseid tegevusi väärtustatakse?“
5. Mida esitavad täiskasvanud lastele negatiivsena? 6. Mis on laste enda arvates negatiivne?	Kategooriagrupi „Väärtused“ kategooria „Mida mõistetakse hukka?“
7. Kuidas on muutunud Tähekesse tekstides käibiv keelekasutus?	Kategooriagrupp „Sõnavara ja keelekasutus“ (Milline on teksti keelekasutus, kas tekstis on kasutatud firma- või brändinimesid, võõrsõnu või võõrkeelseid sõnu)
8. Milline oli ajakirja funktsioon 1987. aastal ja milline 2004. aastal (erineva funktsiooniga lugude osakaalu põhjal)?	Kategooria „Loo funktsioon“ kategooriagrupis „Loo tunnused“

9. Kuidas on muutunud ajakirja sisu paiknemine teljel muinasjutuline-realistlik?	Žanrimääratluse kategooria grupis „Loo tunnused“, „Tegevuspaik“ ja „Peategelane“ grupis „Loo sisu“
10. Kuidas on muutunud tendentsid avaldatu üldises meeleolus?	„Loo tunnused“ grupi kategooria „Loo üldine toon“
11. Millised ohud ja probleemid leidsid ja leiavad kajastust täiskasvanute ja laste kaastöodes?	Kategooriagrupp „Loo sisu“, kategooria „Millised probleemid on arutluse all“
12. Milline on laste/täiskasvanute kirjutatu osakaal ajakirjas? 13. Kui vana oli/on laps, kes ajakirjale kaastööd tegi, milline vanuserühm oli/on selles osas kõige rohkem esindatud?	Kategooriagrupp „Loo tunnused“, kategooria „Kas autor on laps või täiskasvanu?“
14. Milline on kirjutiste žanriline jagunemine?	„Loo tunnused“, kategooria „Žanr“
15. Kes on peategelaseks ja kus toimub tegevus kummaski aastakäigus?	„Loo sisu“, kategooriad „Peategelane“ ja „Tegevuspaik“

2.3 Valim

Üldkogumi hulka kuulusid ühe konkreetse pealkirja alla paigutatud verbaalsed tekstiühikud ajakirja Täheke 1987. ja 2004. aasta aastakäikudest. Kodeerimisest jäid välja anekdoodid, sest olid liiga lühikesed ning lisaks oli raske määrata nende autorit. Välja jäid ka 2004. aasta Tähekestes rubriigina esinenud „Jutumulli“ vastused, sest koosnesid ainult ühest lausest, millest ei piisanud kodeerimiseks, samuti käsitöölehe juhendid ja rubriik „Arva ära“, lasteloomingu kaaskirjad jms, kus tekstid samuti ei olnud kodeerimiseks piisavalt infomahukad.

Valimi koostamiseks rakendasin 5-loolist sammu, valimisse sattus iga viies üldkogumisse kuuluv tekstiühik. Selliselt koostatud valimisse peaks olema võrdne võimalus sattuda kõigil tekstiühikutel, tulemus peaks kajastama kõikvõimalikesse valitavatesse kategooriatesse liigituvaid tekstiühikuid.

Nii saadud valimisse kuulus 97 erinevaid žanre esindavat tekstiühikut – 45 tekstiühikut 1987. aastast ning 52 ühikut 2004. aastast (mis annab alust arvata, et kahe aastakäigu võrdluses on 2004. aasta ajakirjanumbrites tekstid pisut lühemad kui 1987. aasta numbreis).

3. Tulemused

3.1 Loo tunnused

1987. aastal jagunesid esindatud lugude autorid järgnevalt: 29 neist olid täiskasvanud (64%), 12 lapsed (27%) ning 4 kirjutist olid rahvapärимused (edaspidi käsitlen neid koos täiskasvanute kirjutistega). 2004.aastal jagunesid autorid järgnevalt: 32 neist olid täiskasvanud (62%), 20 lapsed (38%), rahvapärимusi tekstide hulgas ei ole. Seega on laste osakaal autorite seas märgatavalt tõusnud, 27%lt 38%le.

Tabel 1

Tähekeses avaldatud autorite jaotumine protsentides 1987. ja 2004. aastal

Autor		1987	2004
Täiskasvanu	Lastekirjanik	31%	17%
	Lasteajakirjanik*	4%	19%
	Õpetaja	0%	6%
	Lapsevanem	0%	0%
	Spetsialist**	9%	4%
	Kirjanik***	2%	10%
	Ei saa määrata	18%	6%
	Kokku	64%	62%
Rahvapärимus	Kokku	9%	0%
Laps	Koolieelik	0%	0%
	1.-3. klass	25%	19%
	Alates 4. kl	2%	15%
	Ei saa määrata	0%	4%
	Kokku	27%	38%

* Lasteajakirjaniku kategooriasse kuuluvad Tähekesese toimetuse liikmed.

** Mingi eluala esindaja, kes võtab sõna seoses selle alaga

*** Kirjanik, kes ei ole tuntud lastekirjanikuna

Lastest on mõlemas aastakäigus kaastöid teinud kõige rohkem 6-9 aastased ehk 1.-3. klassi õpilased. 1987. aastal on 12st laps-kaastööautorist 11 selles vanusevahemikus ning vaid 1 on vanem, nooremate tekste esindatud pole.

2004. aastal on 6-9 aastaseid või 1-3 klassi lapsi 10, vanemaid tunduvalt rohkem kui 1987. aastal – 8. Kahe lapse vanust ei saanud määrata. Seega on 1.-3. klassi laste kaastööde osakaal ajakirjas jäänud enam-vähem samaks, vanemad kui 3. klassi lapsed on 2004. aastal aga märkimisväärselt rohkem esindatud.

Võrreldes kaht aastakäiku on autorite seas märgatavalt tõusnud kirjanike osakaal, keda ei tunta laiemalt lastekirjanikuna, kes tavaliselt kirjutavad täiskasvanutele. 1987. aastal on selliste kirjanike osakaal autorite hulgas 2%, 2004. aastal aga juba 10%.

Tabelist 2 näeme, et žanriline mitmekesisus on 2004. aastaks võrreldes 1987. aastaga avardunud. 1987. aastal jagunesid kirjutised järgmiselt: kõige rohkem oli ilukirjanduslikke jutte - 17 (38%), luuletusi 15 (33%), nii muinasjutte kui portree- või probleemkirjutisi oli kumbagi 6 (13%), ühel korral esines ka uudis.

2004. aastal oli tekstide hulgas kõige rohkem luuletusi – 19 luuletust moodustas tekstidest 37%, mis on mõnevõrra rohkem kui 87. aastal. 8 korral esines muinasjutte, mis moodustasid seega 15% tekstidest. Uudiseid oli 2004. aasta valimis 5 (10%) portree- või probleemikirjutiste arv oli vähenenud 4le (8%), järsult oli langenud ilukirjanduslike juttude osakaal, neid oli samuti 4 (8%) endise 38% asemel. 3 korral esines nii kommentaare, intervjuusid, kirju kui ka muu žanrikuuluvusega tekste (nt test).

Tabel 2**Tähekeses avaldatud tekstide žanriline jaotumine 1987. ja 2004. aastal**

Žanr	1987	2004
Ilukirjanduslik jutt	38%	8%
Muinasjutt	13%	15%
Kommentaar	0%	6%
Uudis	2%	10%
Portree- või probleemlugu	13%	8%
Intervjuu	0%	6%
Luuletus	33%	37%
Kiri	0%	6%
Muu	0%	6%

Avaldatud kirjutiste põhifunktsioonidest selgub, et 1987. aastal on Tähekeses tähtsaim funktsioon olnud meelelahutuslik (27 teksti 45st ehk 60% tekstidest), oluline on olnud ka kasvatav funktsioon (11 teksti ehk 24%) ja hariv funktsioon (6 teksti ehk 13%)

2004. aastal oli ajakirja põhieesmärk samuti meelelahutuslik (32 teksti 52st, 62%), muutused on toimunud oluliselt järgmistes eesmärkides: teisel kohal on informatiivne funktsioon (7 teksti ehk 13%) ja hariv funktsioon (6 teksti ehk 12%), kasvatuslike tekstide osakaal on langenud (4 teksti ehk 7%). 3 teksti ehk 6% kannab mingit muud funktsiooni.

Üldise meeleolu osas on esindatud tekstides toimunud silmatorkav muutus. Nii on 1987. aastal kõige rohkem asjalikke lugusid (neid on 45st 10 ehk 22%), teisena koomilisi (7 ehk 15%), kolmanda-neljandad on rõõmsameelsed ja kasvatavad lood (kumbagi 6 ehk 13%) ja võrdselt kõige vähem on kurbasid, seikluslikke, neutraalseid ja mõtisklevaid kirjutisi (igäht 4 ehk 9%)

Seevastu 2004. aastal on ülekaalukalt kõige rohkem rõõmsameelseid lugusid (52st 19 ehk 37%), teisel kohal on asjaliku tooniga lood (neid on 10 ehk 19%). Seejärel tulevad neutraalsed ja mõtisklevad lood (kumbagi 6, ehk 12%) seejärel tulevad seikluslikud lood, mida on 4, kasvatavad tekstid, mida on 3 ja kurvad ning koomilised tekstid, kumbagi 2.

Näiteks asjaliku tooniga teksti kohta tooksin ühe salmi 1987. aasta aprillikuu Tähekeses ilmunud Terje Raagmetsa luuletusest „Minu ema“:

*„Alati meil korras maja,
aitan ema, kui on vaja.
Vahel teda rõõmustan,
üski tube koristan.“*

(Täheke nr 4, 1987).

Näiteks rõõmsameelse tooniga teksti kohta Emil Ruubeli kirjast „Kallis ema!“:

„Ema, ma otsustasin Sulle kirja kirjutada. Ma olen sinuga koos nii palju toredat teinud. Olen sinuga palju huvitavaid asju õppinud maade kohta. Sinu abil olen ma nii hästi joonistama õppinud.“ (Täheke nr 5, 2004).

3.2 Loo sisu

1987. aastal olid tekstide põhilisteks peategelasteks lapsed, seda 21 tekstis 45st (47%). Teiseks oluliseks peategelasekategooriaks oli loom, lind või taim, kes olid peategelased 7 tekstis (16%), ning ka ese või nähtus, mis esines peategelasena 6 korral (13%). 4 teksti peategelaseks olid täiskasvanud, 2 juhul muinasjutuolevused ning 2 juhul grupid. 2 loos peategelane puudus.

2004. aastal olid populaarseimateks peategelasteks endiselt lapsed – 14 juhul, kuid nüüd moodustasid nad vaid 27% peategelastest. Peaaegu sama levinud oli loom, lind taim kui peategelane (11 tekstis ehk 21%) ja ese või nähtus kui peategelane (10 tekstis ehk 19%). Peategelase staatus oli kolme esimese vahel võrdsemalt jaotunud. Üsna populaarseiks peategelasteks olid saanud ka täiskasvanud, kes esinesid peategelasena 7

tekstis (13%). 4 korral oli peategelaseks muinasjutuolevus, 2 korral grupp ja 1 juhul keegi/miski, mida nimekirjas polnud. 3 tekstis peategelast ei olnud.

Tabel 3

Peategelaste identiteetide jaotumine Tähekeses 1987. ja 2004. aastal

Peategelane	1987	2004
Laps	47%	27%
Täiskasvanu	9%	14%
Loom, lind, taim	16%	21%
Ese/nähtus	13%	19%
Muinasjutuolevus	4%	8%
Grupp*	4%	4%
Muu	2%	2%
Peategelane puudub	4%	6%

* Grupp võib olla näiteks sõpruskond või klass

Tabelis 3 on näha, et ehkki laps on mõlemas aastakäigus kõige populaarsem peategelane, on lapspeategelaste osakaal langenud 47%lt 27%le, 20% võrra. Need 20% on ülejäänud tegelasvariantide vahel ühtlaselt ümber jaotunud. Pisut enam on 2004. a. nii täiskasvanutest, loomadest-lindudest, esemetest-nähtustest kui ka muinasjutuolevustest peategelasi. Gruppide osatähtsus peategelasena on jäänud endiselt väikeseks.

1987.aastal oli peamiseks tegevuspaigaks võrdselt kodu ja maakoht, kumbagi 6 korral 45st. 5 korral toimus tegevus õues, 4 korral koolis või lasteaias, 3 korral muinasjutumaal, 1 korral linnas ja 2 korral kusagil mujal. Levinuim variant oli siiski see, et tegevuspaika ei mainita või ei oma see tähtsust – seda juhtus 18 korral (40%).

2004. aastal oli põhiline tegevuspaik maal (9 juhul), 6 korral toimus tegevus õues, 4 juhul kodus, 3 juhul koolis või lasteaias, 1 juhul muinasjutumaal. Kordagi ei toimu tegevus otsesõnu linnas. 10 korral on tegevuspaigaks mõni muu koht peale nimetatute ja

19 korral ei olnud paika mainitud või polnud see oluline (37%). Seega on tegevuspaik mõlemas aastakäigus suhteliselt ebaoluline, 2004. aastal on esindatud tegevuspaiku rohkem kui 1987. aastal.

Peale tegevuspaiga ebaolulisuse on märgatav tendents, et pigem tegutsevad Tähekese-tegelased maakohas, maakodus ja õues kui linnas või toas. Seda mõlema aastakäigu puhul.

Temaatika paiknemine teljel muinasjutuline-realistlik ei ole oluliselt muutunud. 1987. aastal olid 6 teksti 45st (13%) muinasjutud, 2004. aastal 8 teksti 52st (15%), muinasjutumaa oli tegevuspaigaks 1987. aastal 3 loos ja 2004. aastal 1s ning muinasjututegelane peategelaseks vastavalt 2 ja 4 juhul. (Arvesse ei lähe see, kui peategelaseks oli inimese iseloomu- ja käitumisjooned omandanud loom/lind, ese/nähtus). Ehkki paljudes tekstides on fantaasiarikkaid elemente, on vaid väike osa tekstidest puhtal kujul muinasjutud, seda mõlemas aastakäigus.

1987. aastal esines probleeme täiskasvanute kirjutistest 22s (49% tekstidest). Kõige sagedasem probleem oli ülekohus, mida esines 4 tekstis. Õnnetusi ja teadmistejanu esines kumbagi 3 tekstis. Kajastamist ei leidnud üksinduse, igavuse ja sõja probleemid.

2004. aasta täiskasvanute tekstidest esines probleeme 17s (33% tekstidest). Kõige sagedamini esines vastupidiselt 87. aastale üksinduse probleem, kuid sellegi sagedus oli 3 korda. Üldse ei esinenud vaesuse, väsimuse, teadmistejanu, sõja ega õnnetuste teemat.

Laste kirjutistes oli 1987. aastal probleeme kajastatud 7s, ehk rohkem kui pooltes. 2 korral oli probleemiks võõra olukorraga kohanemine, 1 kord oli mainitud nii üksinduse, ülekohu, kurbuse, sõja kui õnnetuste probleeme.

2004. aastal oli 20st laste tekstist probleeme mainitud 10s, ehk pooltes. 3 korral oli esindatud teadmistejanu ning 1 korral nii surma, üksinduse, väsimuse, võõra

olukorraga kohanemise, igavuse kui ülekohtu probleemid. 1 juhul puudus mainitud probleem nimekirjast.

Niisiis on probleemide osakaal laste kirjutistes jäänud enam-vähem samaks, muutnud on veidi vaid probleemide olemus, samas kui täiskasvanud on oma tekstides muutunud 16% võrra muretumaks.

Tabel 4

Erinevate probleemide esinemissagedus 1987. ja 2004. a. laste ja täiskasvanute kirjutistes

Probleem	1987			2004		
	Lapsed	Täiskasvanud	Kokku	Lapsed	Täiskasvanud	Kokku
Hirm	0%	6%	4%	0%	6%	4%
Surm	0%	6%	4%	5%	6%	6%
Üksildus	8%	0%	2%	5%	9%	8%
Probleem	1987			2004		
	Lapsed	Täiskasvanud	Kokku	Lapsed	Täiskasvanud	Kokku
Vaesus	0%	3%	2%	0%	0%	0%
Väsimus	0%	6%	4%	5%	0%	2%
Ootus	0%	3%	2%	0%	3%	2%
Võõra olukorraga kohanemine	17%	3%	8%	5%	6%	6%
Igavus	0%	0%	0%	5%	0%	2%
Ülekohus	8%	12%	11%	5%	6%	6%
Teadmistejanu	0%	9%	8%	15%	0%	6%
Kurbus	8%	3%	4%	0%	6%	4%
Sõda	8%	0%	2%	0%	0%	0%
Õnnetused	8%	9%	9%	0%	0%	0%
Haigused	0%	3%	2%	0%	6%	4%
Muu	0%	3%	2%	5%	3%	4%
Kokku	58%	67%	64%	50%	53%	52%

Probleemide kajastamine Tähekeses on muutunud harvemaks nii täiskasvanute kui laste kirjutistes, eriti aga just täiskasvanute puhul (14% võrra). Kui 87. aastal käsitleti probleeme ligi kahes kolmandikus tekstides, siis 2004. aastal esines neid ainult pooltes. Üht suurt ja läbivat probleemi ei tulnud esile kummaski aastakäigus, 1987. aastal leidsid enim kajastust ülekohtu, õnnetuste, teadmistejanu ja võõra olukorraga kohanemise teemad (viimane eriti laste tekstides), kuid nende esinemine ei ületanud 11% tekstidest. 2004. aastal oli kõige sagedasem üksilduse kajastamine.

Näiteks tekstist, kus esines probleem (antud juhul oli probleemiks sõda) 1987. aasta veebruari Tähekesest, Andrus Metsa luuletusest „Et oleks rahu“:

*„Valvan rahu päevad, ööd,
et ei oleks sõjakäike.
Et ei segaks sõda meie tööd
ja ikka paistaks rahupäike.“*
(Täheke nr 2, 1987).

3.3 Väärtused

1987. aastal mainisid Tähekeses avaldatud autorid (nii lapsed kui täiskasvanud) positiivse väärtusena kõige enam *Tähelepanelikkust*. Seda võimet väärtustas 45st tekstist 8, ehk siis 18% tekstidest. Populaarsed väärtused olid 1987. aastal ka *Looduse- ja loomaarmastus* ning *Abivalmidus ja lahkus*, mis kumbki esinesid tekstides 7 korral. Üldse käsitlemata olid *Vabadus* ja *Keskkonnasõbralikkus* kui väärtused.

Täiskasvanud autorid ja rahvajutud pidasid 1987. aasta Tähekestes positiivseks väärtuseks kõige sagedamini samuti *Tähelepanelikkust* ehk võimet märgata esmapilgul märkamatu. Seda väärtust hindas 33st kirjutisest 8, ehk 24% neist.

Sagedased väärtused olid ka *Abivalmidus ja lahkus*, mida täiskasvanute tekstides ja rahvajuttudes peeti oluliseks 6 korral ning *Looduse- ja loomaarmastus*, mis esines 5 korda.

Samuti esinesid neis tekstides suhteliselt tihti *Armastus, sõprus ja üksmeel, Reeglitest kinni pidamine ning Õppimine, oskused, uued teadmised* kui väärtus – igauks neist oli välja toodud 4 tekstis. Samuti on 4 tekstis esitatud mingi muu väärtus peale kodeerimisjuhendis välja toodute.

Täiesti puudusid 1987. aasta täiskasvanute kirjutistes ja rahvapärimustes *Vabaduse, Isamaalisuse või kodumaalisuse, ja Rahu* teemakäsitlused.

4 teksti 33st ei toonud aga esile mingeid väärtusi.

2004. aastal tõid täiskasvanud positiivse väärtusena kõige sagedamini välja *Looduse- ja loomaarmastuse*, see esines 10 tekstis 32st ehk 31% kirjutistes, olles 1987. aasta teiselt kohalt tõusnud kõige olulisemaks väärtuseks. Populaarsuselt järgmine väärtus oli täiskasvanud autorite seas 1987. aastal praktiliselt mainimata *Tervislikud eluviisid*, mida esitati positiivsena 5 korral.

4 korral oli 2004. aasta tekstides esindatud *Sõprus, armastus, üksmeel* mis varasemas aastakäigus oli üsna sarnase sagedusega väärtus, *Majanduslikud väärtused ja võimalused*, mida 1987. aastal praktiliselt ei mainitud, *Puhtus, korraarmastus, hoolsus, ja Traditsioonidest kinni pidamine*.

Muid väärtusi peale väljapakutute rõhutati 3s kirjutises, nii ka Tähelepanelikkus, mis 1987. aastal oli 10kordse mainimisega populaarseim väärtus. *Õiglust, Vabadust, Vaprust, Asjalikkust ja eakohast käitumist, Keskkonnasõbralikkust* ega *Tarkust* vaadeldud 2004. aasta täiskasvanute kirjutistes positiivse väärtusena välja toodud ei olnud. Tekstidest 2s ei olnud väärtusi rõhutatud. Seega kahe aasta võrdluses on väärtustavaid tekste üsna sarnases kontsentratsioonis ning üsna ülekaalukalt. Küll aga on märgata seda, et erinevate väärtuste staatus on möödunud aastate jooksul muutunud, varem olulisemad väärtused on muutunud mõnevõrra perifeersemaks ning vastupidi.

Laste kaastöid, mis 1987. aastal Tähekeses ilmusid, on valimis esindatud 12. Neist 11 toovad välja ka mingi väärtuse

Nii *Sõprus, armastus ja üksmeel, Puhtus, korraarmastus, hoolsus, Looduse-ja loomaarmastus* kui *Viisakus* esinevad laste tekstides 2 korral, mainitud on veel *Headust, Tervislikke eluviise, Rahu, Majanduslikke väärtusi ja võimalusi, Vaprust, Asjalikkust ja eakohast käitumist, Traditsioonidest kinni pidamist, Abivalmidust ja lahkust ja Töökust*.

2004. aasta Tähekestest on valimi hulgas 20 laste kaastööd, milles 15 rõhutab ka mõnd väärtust. Kõige populaarsem väärtus on *Sõprus, armastus ja üksmeel*, mida rõhutavad 5 teksti. 4 teksti toovad välja *Tervislikud eluviisid*.

Kummaski aastakäigus ei ole lapsed toonud välja *Vabadust, Isamaalisust või kodumaalisust, Keskkonnasõbralikkust* ega *Reeglitekuulekust*.

Populaarsemateks väärtusteks mõlemas aastakäigus on *Sõprus, armastus ja üksmeel* ja *Tervislikud eluviisid*.

Tabel 5

Positiivsed väärtused täiskasvanute ja laste tekstides 1987. ja 2004. a.(absoluutarvude ja protsentidena)

Väärtus	1987					2004				
	Lapsed		Täiskasvanud		Kokku	Lapsed		Täiskasvanud		Kokku
Sõprus, armastus, üksmeel	2	17%	4	12%	13%	5	25%	4	13%	17%
Õiglus	0	0%	1	3%	2%	1	5%	0	0%	2%
Vabadus	0	0%	0	0%	0%	0	0%	0	0%	0%
Headus	1	8%	3	9%	9%	2	10%	3	9%	10%
Tervislikud eluviisid	1	8%	3	9%	9%	4	20%	5	16%	17%
Isamaalisus/kodumaalisus	0	0%	0	0%	0%	0	0%	1	3%	2%
Õppimine/oskused/uued teadmised	0	0%	4	12%	9%	3	15%	3	9%	12%
Maj. väärtused, võimalused	1	8%	1	3%	5%	3	15%	4	13%	13%
Vaprus	1	8%	3	9%	9%	0	0%	0	0%	0%
Puhtus/korraarmastus/hool sus	2	17%	1	3%	7%	1	5%	4	13%	10%
Asjalikkus/eakohane käit.	1	8%	3	9%	9%	1	5%	0	0%	2%
Looduse- ja loomaarmastus	2	17%	5	15%	16%	2	10%	10	31%	23%
Traditsioonidest kinni pid.	1	8%	1	3%	5%	1	5%	4	13%	10%
Keskkonnasõbralikkus	0	0%	1	3%	2%	0	0%	0	0%	0%
Abivalmidus, lahkus	1	8%	6	18%	16%	2	10%	3	9%	10%
Töökus	1	8%	3	9%	9%	0	0%	1	3%	2%
Tähelepanelikkus*	0	0%	8	24%	18%	1	5%	3	9%	8%
Rahu	1	8%	0	0%	2%	0	0%	1	3%	2%
Muu	1	8%	4	12%	11%	0	0%	3	9%	6%
Reeglitest kinni pidamine	0	0%	4	12%	9%	0	0%	2	6%	4%
Tarkus	0	0%	3	9%	7%	1	5%	0	0%	2%
Viisakus, sõnakuulelikkus	2	17%	2	6%	9%	2	10%	2	6%	8%
Kokku	92%		88%		89%	75%		94%		87%
Lugu ei too väärtusi esile	1	8%	4	12%	11%	5	25%	2	6%	13%

* Alamkategoria täielik nimi oli „Tähelepanelikkus (võime märgata esmapilgul märkamatu)“

Tabelist 5 ilmneb, et ehkki üldiselt on väärtusi esindavate tekstide osakaal jäänud samaks, on lapsed hakanud pisut vähem väärtusi rõhutama, täiskasvanud seevastu pisut rohkem. *Tervislikke eluviise* on hakatud enam väärtusena märkama, seda eriti laste osas. Nii täiskasvanute kui laste tekstides on märgata enam *Majanduslike väärtuste ja võimaluste* väärtustamist. *Vaprus*, *Töökus* ning *Abivalmidus ja lahkus* on 17 aastaga positiivsete väärtuste hulgas oma tähtsuse kaotanud, samuti *Asjalikkus ja eakohane käitumine*. Looduse- ja loomaarmastus, mis oli populaarne väärtus juba 1987. aastal, on 2004 aastaks veelgi olulisemaks muutunud. Ka *Traditsioonidest kinni pidamine* on muutunud olulisemaks ja seega esineb sagedamini, seda eriti täiskasvanute tekstides. *Tähelepanelikkus ja võime märgata esmapilgul märkamatut* on muutunud vähem oluliseks. Üldse mainimata on mõlemas aastakäigus Vabadus kui väärtus.

Näide tekstist, mis toob väärtusena välja *Tähelepanelikkuse ehk võime märgata esmapilgul märkamatut*, lõik Jaan Rannapi jutust „Ahju kõne“: „„Vanaisa, ahi ju ei kõnele.“ „Küll ta kõneleb,“ lausus vanaisa ja astus varna juurde Siimu joppi võtma. „Peab ainult kuulata oskama.““ (Täheke nr 1, 1987).

Tegevustest väärtustasid täiskasvanud 1987. aastal kõige enam *Koduste ülesannete täitmist*, *vanemate abistamist*, ja *Loomadega tegelemist ja looduse uurimist*, kumbagi neist esitati positiivsena 5 tekstis 33st. *Sõpradega suhtlemist* väärtustas 4 teksti.

5 tekstis hinnati positiivselt tegevusi, mis ei olnud nimekirjas esindatud ja 11s 33st tekstist ei antud selget positiivset hinnangut ühelegi tegevusele.

2004. aastal avaldatud täiskasvanud autorid hindasid kõige positiivsemalt *Loomadega tegelemist*, *looduse uurimist* (mis on võrreldes varasema aastakäiguga endiselt populaarne) ning *Kunsti, käsitööd ja isetegemist*, mida varem nii sageli ei rõhutatud. Kumbagi tegevust on 32st tekstist välja toodud 7 korral. 6 korral on positiivseks loetud nii *Õues viibimist*, *jalutamist* kui *Sõpradega suhtlemist* ja 4 korral *Mängimist*. *Koduste ülesannete täitmine*, *vanemate abistamine* on aga oma kõige suurema

olulisuse minetanud, nüüd on seda mainitud 3 korral. Positiivne hinnang tegevustele puudus 6 tekstis – tegevuste hindamine positiivselt ja või negatiivselt on seega muutunud poole võrra vähem levinuks.

1987. aastal laste kirjutatud tekstidest 3 hindasid positiivselt *Õues viibimist*, *jalutamist* ning samuti 3 *Loomadega tegelemist* ja *looduse uurimist*. 1 tekst ei kajastanud ühtki tegevust positiivsena.

2004. a. laste tekstides peetakse enim positiivseks *Sõpradega suhtlemist*, mida mainiti 4 loos. Populaarsemad olid ka *Õues viibimine*, *jalutamine* ja *Sport*, kumbagi mainiti positiivselt 3 tekstis. 7 tekstis ei olnud ühtki tegevust positiivsena välja toodud. Nagu ka täiskasvanud, annavad lapsed 2004. aastal tegevustele tõrksamini hinnanguid.

Tabelist 6 võib näha, et kui kokkuvõtlikult on tegevustele hinnangut andvad tekstid jäänud ligikaudu samasse osakaalu, siis laste tekstide hulgas on nende esinemissagedus 27% võrra vähenenud, seevastu täiskasvanute tekstide hulgas on see 14% võrra sagedasem. Populaarseimad tegevused on 1987. aastal loomadega ja loodusega tegelemine, koduste ülesannete täitmine, vanemate aitamine, sõpradega suhtlemine ning laste puhul ka õues viibimine ja mängimine ja õppimine.

Tabel 6

**Positiivselt kajastatud tegevused 1987. ja 2004. a. Tähekeses täiskasvanute ja laste kirjutistes
(absoluutarvude ja protsentidena)**

Tegevus	1987					2004				
	<i>Lapsed</i>		<i>Täiskasvanud</i>		<i>Kokku</i>	<i>Lapsed</i>		<i>Täiskasvanud</i>		<i>Kokku</i>
Õues olemine/jalutamine	3	25%	1	3%	9%	3	15%	6	19%	17%
Kod. ülesannete täitmine, vanemate aitamine	1	8%	5	15%	13%	2	10%	1	3%	6%
Sport	0	0%	0	0%	0%	3	15%	2	6%	10%
Lugemine	1	8%	1	3%	4%	2	10%	2	6%	8%
Teatris, muuseumides käimine	0	0%	1	3%	2%	1	5%	3	9%	8%
Õppimine	2	17%	2	6%	9%	2	10%	1	3%	6%
Sõpradega suhtlemine	1	8%	4	12%	13%	4	20%	6	19%	19%
Kinos käimine	0	0%	0	0%	0%	0	0%	0	0%	0%
Loomadega tegelemine, looduse uurimine	3	25%	5	15%	18%	2	10%	7	22%	17%
Arvutimängud, televiisori vaatamine	1	8%	0	0%	2%	1	5%	1	3%	4%
Tehtud paha heastamine, vigade parandamine	0	0%	0	0%	0%	0	0%	0	0%	0%
Kunst/käsitöö/ise tegemine	1	8%	2	6%	7%	1	5%	7	22%	15%
Mängimine	2	17%	2	6%	9%	0	0%	4	13%	8%
Muu	0	0%	5	15%	11%	0	0%	3	9%	6%
Kokku	11	92%	22	67%	73%	13	65%	26	81%	75%

2004. aastal on õues viibimine muutunud positiivseks tegevuseks ka täiskasvanute arvates. Veelgi populaarsemaks on muutunud sõpradega suhtlemine, varasemaga võrreldes on sama populaarseks jäänud loomadega tegelemine ja looduse uurimine. Positiivsemat kajastust leiab käsitöö ja ise tegemine, õppimine on laste hulgas vähem populaarne. Arvutimängude mängimine ja teleri vaatamine ei ole vähemasti manifestsest oluliselt positiivsemaks muutnud (2% 1987. aastal ja 4% 2004.)

Näitena sõpradega suhtlemise positiivse tegevusena kajastamisest toon lõigu Andrus Kivirähki muinasjutust „Kaka ja kevad“: „„*Nii tore oleks mõne sõbraga juttu ajada ja koos aknast välja vaadata,*“ mõtles ta. „*Küll on kahju, et ma nii üksik olen. Vähemalt see varblane võiks vahel läbi tulla.*““ (Täheke nr 3, 2004).

Täiskasvanud autorid ja rahvapärимused avaldasid hukkamõistvat suhtumist millessegi 1987. aastakäigu 33st tekstist 16s.

Kõige sagedamini peeti negatiivseks *Ebaausust ja reeglite rikkumist*, seda 5 korral. 4 korda mainiti negatiivsena ka *Rumalust*, 3 korral *Ebaõiglust*, *ülekohut* ja *Hoolimatust*, *ebaviisakust*, *sõnakuulmatust*.

2004. aastal avaldasid täiskasvanud negatiivset suhtumist veel ligi poole võrra harvemini kui 1987 – taunivat suhtumist millessegi võis välja lugeda 8st tekstist.

Kõige rohkem esines negatiivset kajastust *Ebaõigluse ja ülekohtu* kohta ning *Hoolimatuse*, *sõnakuulmatuse* ja *ebaviisakuse* kohta, kummagi kohta 3 tekstis. 2 korral toodi negatiivsena välja *Kurjust*, *asjade lõhkumist* ja *teiste löömist* ning *Ebaausust*, *reeglite rikkumist*.

Lapsed on 1987. aasta tekstides esitanud midagi negatiivsena 4s tekstis 12st. 2 kirjutises on negatiivsena välja toodud *Tülitsemine ja jonnimine*, *Kurjus*, *asjade lõhkumine* ja *teiste löömine*, *Laiskus*, *Ahnus*, *Lohakus*, *Hoolimatus*, *sõnakuulmatus* ja *ebaviisakus* ning *Sõda* igaüks 1 kirjutises.

2004. aastal on laste kirjutistest mingit nähtust hukka mõistetud 6 tekstis 20st. Kõige sagedamini nähakse negatiivsena *Ebaõiglust ja ülekohut*, seda 4 korral. *Tülitsemine ja jonnimine, Kurjus, asjade lõhkumine ja teiste löömine ja Ahnus* mainitakse ära igauks 1 kirjutises.

Tabel 7

Taunimist leidvate nähtuste osakaal 1987. ja 2004. aasta Tähekeses laste ja täiskasvanute tekstides (absoluutarvude ja protsentidena)

Taunitakse	1987					2004				
	Lapsed		Täiskasvanud		Kokku	Lapsed		Täiskasvanud		Kokku
Ebaõiglust, ülekohut	0	0%	3	9%	7%	4	20%	3	9%	13%
Rumalust	0	0%	4	12%	9%	0	0%	0	0%	0%
Tülitsemist, jonnimist	2	17%	0	0%	4%	1	5%	1	3%	4%
Asjade lõhkumist, teiste löömist, kurjust	1	8%	1	3%	4%	1	5%	2	6%	6%
Laiskust	1	8%	2	6%	7%	0	0%	0	0%	0%
Ebaausust, reeglite rikkumist	0	0%	5	15%	11%	0	0%	2	6%	4%
Ahnust	1	8%	1	3%	4%	1	5%	1	3%	4%
Valetamist	0	0%	1	3%	2%	0	0%	0	0%	0%
Lohakust	1	8%	2	6%	7%	0	0%	0	0%	0%
Hoolimatust/sõnakuulmatust/ebaviisakust	1	8%	3	9%	9%	0	0%	3	9%	6%
Sõda	1	8%	0	0%	2%	0	0%	0	0%	0%
Argust	0	0%	1	3%	2%	0	0%	0	0%	0%
Muu	0	0%	2	6%	4%	0	0%	1	3%	2%
Kokku	4	33%	16	49%	44%	6	30%	8	25%	27%

Nii laste ja täiskasvanute osas kui ka üldiselt on negatiivsed hoiakud Tähekeses vähenenud. Kõige silmatorkavam on muudatus täiskasvanute tekstides – 49 protsendilt on negatiivset hoiakut üles näitavate kirjutiste osakaal vähenenud 25%le ehk siis ligi

poolelt veerandile. Kõikide tekstide osas on negatiivset hoiakut näitavate osakaal langenud pisut vähem, kuid siiski märkimisväärselt – 44lt 27le protsendile (17% võrra). 1987. aastal mõistetakse kõige rohkem hukka ebaausust, reeglite rikkumist, 2004. aastal leiab märkimisväärsimat negatiivset kajastust ebaõiglus ja ülekohus, seda eriti laste silmis.

Näitena reeglite rikkumise negatiivsest kajastamisest Viivi Variksaare loost „Haiglasuvi“: „Raivo teab, et õnnetuses oli ta ise süüdi: ta sõitis veoautole liiga lähedal“ (Täheke nr 9, 1987).

3.4 Sõnavara ja keelekasutus

Keelekasutuse osas oli 1987. aasta täiskasvanute kirjutistes valdavaks neutraalne keelekasutus, mida kasutati 19 tekstis 33st. 7 kirjutises prevaleeris poeetiline keelekasutus, 3 lastepärane, 2 argikeel, 1 asjalik, ametlik keelekasutus ning 1 oli noortesäingi elemente.

Firma- või brändinimesid esines 1 tekstis. 31 tekstis ei tulnud ette võõrsõnu, millel on olemas samatähenduslik omasõna, 1 tekstis esines neid vähesel määral. Võõrkeelsed sõnad puudusid 31 tekstis, 1 oli neid vähesel määral ja 1 rohkem.

2004. aastal kirjutanud täiskasvanud kasutasid samuti valdavalt neutraalset keelt – see on kasutusel 18 tekstis 32st. 4 kirjutises kasutati lastepärast keelt, asjalikku või ametlikku samuti 4s. 3 kirjutist kasutasid argikeelt, 2 poeetilist keelt ning 1 tekstis oli noorteslängi elemente.

Seega on põhilised muudatused toimunud sõnakasutuses, mitte keele üldises tonaalsuses. 2004. aastal avaldatud täiskasvanute kirjutised kasutasid oma tekstides 5 korral vähesel määral võõrsõnu, mille kohta on olemas samatähenduslik omasõna, 1 korral esines neid tekstis rohkem. Selliseid võõrsõnu ei olnud kasutusel 26 tekstis.

Võõrkeelseid sõnu kasutati vähesel määral 3 tekstis ja 29 tekstis neid polnud. Brändi- või firmanime esines 8 tekstis 32st, 24s tekstis neid ei esinenud.

Laste keelekasutuse muutuste osas valitsevad sarnased tendentsid. 1987. aasta Tähekestes on 8 tekstis kasutatud neutraalset ja 4 asjalikku või ametlikku keelt. Mitte üheski 12st tekstist ei ole mainitud brändi või firmanime. 11 tekstis ei ole võõrsõnu kasutatud ja 1 esineb neid vähesel määral. Mitte üheski kirjutises pole võõrkeelseid sõnu.

2004. aastal kasutasid lapsed oma tekstides samuti valdavalt neutraalset kõnepruuki, 3 tekstis ametlikku või asjalikku keelt. 2 kirjutises esineb lastepärane, 2 poeetiline ja 2 argikeel. 1 teksti keelekasutuses leidub noorteslängile omast. Laste tekstidesse on tekkinud brändi- ja firmanimed, neid leidub 6 tekstis 20st. Laste kirjutisest 3s leidub vähesel määral võõrsõnu, millele on vaste ka omasõnade seas, 17 ei esine. Võõrkeelseid sõnu on vähesel määral 2 tekstis.

Tabel 8

Kirjutiste jagunemine keelekasutuse alusel 1987. ja 2004. aasta Tähekestes (absoluutarvude ja protsentidena)

Keelekasutus	1987		2004	
Neutraalne	27	60%	28	54%
Lastepärane	3	7%	6	12%
Noorteslängi elementidega	1	2%	2	4%
Asjalik, ametlik	5	11%	7	14%
Poeetiline	7	16%	4	8%
Argikeel	2	4%	5	10%
Muu	0	0%	0	0%

Tabelist 8 näeme, et mõlemas aastakäigus on suurem osa tekste neutraalse keelekasutusega. Neutraalse teksti näiteks 2004. aasta Tähekestest, uudisest „Jõuluvana kutsub Vabaõhumuuseumi“: „Nagu jõuluajal ikka, mängitakse vanu jõulumänge ja mõistatatakse. Pulga talu pererahva juurest läbi astudes saavad kõik näha, kuidas 100

aastat tagasi jõuludeks valmistuti“ (Täheke nr 12, 2004). 1987. aastal on neutraalse teksti osakaal 60%, 2004. aastal 54%. Sageli esineb 1987. aastal ka poeetilist keelekasutust – 16%, mis 2004. aastal on vähenenud 8%le. Näiteks poeetilisest keelekasutusest Leelo Märjamaa luuletusest „Ööõngitseja“:

*„...ja tasase tähemuusika tulesid
püüab hõbekiirte võrku
järveunelejate unesid“*

(Täheke nr 8, 2004).

11% 1987. aasta tekstidest kasutavad ametlikku või asjalikku keelt, 2004. aastaks on see esindatud 14% tekstides. Näitena asjalikust ja ametlikust keelekasutusest toon 11-aastase Hedo Hell Sinijärve lause raamatu „Reis merejõe“ arvustusest: „*Algas on üpris tavaline. On üks tüdruk, kelle vanemad **hukkusid** rongiõnnetuses ja kes elab kuulsas **mainekas** koolis Inglismaal*“ (Täheke nr 7, 2004).

2004. a. kasutas 12% tekstidest lastepärast ja 10% argikeelt. Näide lastepärasest keelekasutusest Kalle Muuli jutust „Saunaskäik“: „*Seal oli lai trepp, mille ülemistel astmetel istusid paljad ja punased onud. Mulle tuli kohe meelde üks film indiaanlastest. Nemad olid ka punased ja peaaegu paljad*“ (Täheke nr 6, 1987). Ning argikeelest Jaanus Vaiksoo luuletusest „Lugu nohus röövlist“: „*Aga nina aina voolas, ja et röövel oli hoolas, nuuskas märjaks linad-rätid, mida toonud sõbrad pätid... Merel seilas mereröövel, terve nagu purikas. Kuhu kadus nohus röövel? No keda see veel huvitas!*“ (Täheke nr 2, 2004).

Noorteslängi elementidega keelekasutust esines mõlemas aastakäigus vähe. Tekstinäiteks sellisest keelekasutusest toon lause 2004. aasta märtsi Tähekesest, Ilona Martsoni loost „Külas Buratinol ja tema sõpradel“: „*Mõni lahe kild jääb küll lõpuks saatest välja, millest on kahju*“ (Täheke nr 3, 2004) (See pole just kõige ehedam ega värskem noortesläng, kuid põhimõtteliselt siiski).

Tabel 9**Võõrkeelsete sõnade, võõrsõnade, firma- ning brändinimed kasutamine**

	1987			2004		
	Ei ole	Vähe	Palju	Ei ole	Vähe	Palju
Võõrsõnad	96%	4%	0%	83%	15%	2%
Võõrkeelsed sõnad	96%	2%	2%	47%	10%	0%
Firma- või brändinimed*	98%	2%		73%	27%	

* Selles kategoorias olid valikute ei ole/vähe/palju, valikud jah/ei

Näeme, et võõrsõnade kasutamise sagedus on tõusnud 4%lt 17%le. Võõrkeelsete sõnade kasutamine 4%lt 10%le. Firma- või brändinimed esinesid 1987. aastal 2% tekstidest, 2004. aastal aga juba 27%.

4. Järeldused ja diskussioon

4.1 Vastused uurimisküsimustele

1. Milliseid väärtusi esitasid ajakirja loojad lastele positiivsena 1987. aastal ja milliseid aastal 2004?

1987. aasta Tähekestes on kolm kõige olulisemat väärtust täiskasvanute tekstides *Tähelepanelikkus ehk võime märgata esmapilgul märkamatut* (esines 24% täiskasvanute tekstidest), *Abivalmidus, lahkus* (esines 18% täiskasvanute tekstidest) ning *Looduse- ja loomaarmastus* (esines 15% täiskasvanute tekstides)

2004. aasta kolm olulisimat väärtust täiskasvanute kirjutistes on *Looduse- ja loomaarmastus* (esines 31% tekstidest), *Tervislikud eluviisid* (esines 16% tekstidest) ja 3. kohal võrdselt *Sõprus, armastus, üksmeel; Majanduslikud väärtused, võimalused; Puhtus, korraarmastus, hoolsus; Traditsioonidest kinni pidamine* (kõik esinesid 13% tekstidest).

2. Milliseid väärtusi kajastasid lapsed ise positiivsena kummagi aastakäigu vältel?

1987. aastal esitasid lapsed positiivsena kõige sagedamini *Sõprust, armastust, üksmeelt; Looduse- ja loomaarmastust; Puhtust, korraarmastust, hoolsust* ning *Viisakust, sõnakuulelikkust* (igäüks esines 17% tekstidest).

2004. aastal väärtustasid lapsed enim *Sõprust, armastust, üksmeelt* (esines 25% tekstidest), *Tervislikke eluviise* (esines 20% tekstidest), *Õppimist, oskusi, uusi teadmisi* ning *Majanduslikke väärtusi, võimalusi* (kumbki esines 15% tekstidest).

3. Milliseid tegevusi esitasid ajakirja loojad lastele positiivsena 1987. aastal ja milliseid aastal 2004?

1987. aastal olid kolm populaarsemat tegevust täiskasvanute kirjutatud tekstides *Koduste ülesannete täitmine, vanemate aitamine* ning *Loomadega tegelemine, looduse*

uurimine (kumbki esineb 15% tekstidest) ja *Sõpradega suhtlemine* (esineb 12% tekstidest).

2004. aastal olid populaarseimad tegevused täiskasvanute silmis *Loomadega tegelemine*, *looduse uurimine* ja *Kunst, käsitöö, ise tegemine* (kumbki esines 22% tekstidest) ning *Õues viibimine*, *jalutamine* ning *Sõpradega suhtlemine* (kumbki esines 19% tekstidest)

4. Milliseid tegevusi kajastasid lapsed ise positiivsena kummagi aastakäigu vältel?

1987. aastal väärtustasid lapsed Tähekeses kirjutades kõige rohkem *Õues viibimist*, *jalutamist* ja *Loomadega tegelemist*, *looduse uurimist* (kumbki esines 25% tekstidest) ning *Õppimist* ja *Mängimist* (kumbki esines 17% tekstidest).

2004. aastal väärtustasid lapsed kõige sagedamini *Sõpradega suhtlemist* (20% tekstidest) ja *Õues viibimist*, *jalutamist* ning *Spordiga tegelemist* (kumbki esines 15% tekstidest).

5. Mida esitavad täiskasvanud lastele negatiivsena?

1987. aasta tekstides taunivad täiskasvanud kõige sagedamini Ebaausust, reeglite rikkumist (esineb 15% tekstidest) ja Rumalust (esineb 12% tekstidest).

2004. aasta tekstides mõistavad täiskasvanud autorid kõige sagedamini *Ebaõiglust*, *ülekohut* ning *Hoolimatust*, *sõnakuulmatust*, *ebaviisakust* (kumbki esines 9% tekstidest).

6. Mis on laste enda arvates negatiivne?

1987. aasta Tähekestes laste poolt kirjutatud tekstides mõistetakse kõige rohkem hukka *Tülitsemist*, *jonnimist* (17% tekstidest).

2004. aastal mõistavad lapsed hukka *Ebaõiglust*, *ülekohut* (20% tekstidest).

7. Kuidas on muutunud Tähekeste sõnalistes tekstides käibiv keelekasutus?

Mõlemas aastakäigus on valdav osa tekste neutraalse keelekasutusega. 1987. aastal oli see osakaal 60%, 2004. aastal 54%. Poeetilise keelekasutuse osakaal on 2004. aastaks pisut vähenenud, ametliku-asjaliku keelekasutuse osakaal ei ole oluliselt muutunud.

Suuremad muutused on toimunud sõnakasutuses. Võõrsõnade kasutamise sagedus on tõusnud 4%lt 17%le, võõrkeelsete sõnade kasutamise sagedus 4%lt 10%le.

Kõige suuremaks muutuseks on see, et firma- või brändinimed esinesid 1987. aastal 2% tekstidest, 2004. aastal aga on see protsent 27%.

8. Milline oli ajakirja funktsioon 1987. aastal ja milline 2004. aastal (erineva funktsiooniga lugude osakaalu põhjal)?

1987. aastal on Tähekeste tähtsaim funktsioon olnud meelelahutuslik (60% tekstidest), oluline on olnud ka kasvatav ja hariv funktsioon.

2004. aastal oli ajakirja põhifunktsioon samuti meelelahutuslik (62% tekstidest), muutused on toimunud oluliselt järgmistes eesmärkides: teist kohta jagavad informatiivne ja hariv funktsioon, kasvatava funktsiooni olulisus on vähenenud.

9. Kuidas on muutunud ajakirja sisu paiknemine teljel muinasjutuline-realistlik?

Ajakirjas avaldatu temaatika paiknemine teljel muinasjutuline-realistlik ei ole oluliselt muutunud. 1987. aastal oli 13% kirjutistest muinasjutud, 2004. aastal 15%.

10. Kuidas on muutunud tendentsid avaldatu üldises meeleolus?

1987. aastal kõige rohkem asjalikke lugusid (22% tekstidest), järgnevad koomilised, kolmandal-neljandal kohalrõõmsameelsed ja kasvatavad lood.

2004. aastal on ülekaalukalt kõige rohkem rõõmsameelseid lugusid (37%), teisele kohale on langenud toonilt asjalikud lood (osakaal on muutunud vähe, 2004. aastal on see 19%). Seejärel tulevad neutraalsed ja mõtisklevad lood.

11. Millised ohud ja probleemid leidsid ja leiavad kajastust täiskasvanute ja laste kaastöös?

Probleemide kajastamine Tähekeses on muutunud harvemaks nii täiskasvanute kui laste kirjutistes, eriti aga just täiskasvanute puhul (14% võrra).

Üht suurt ja läbivat probleemi ei kerkinud esile kummaski aastakäigus, 1987. aastal leidsid enim kajastust *Ülekohtu*, *Õnnetuste*, *Teadmistejanu* ja *Võõra olukorraga kohanemise* teemad.

2004. aastal oli kõige sagedasem *Üksilduse* kajastamine, sagedamini esines ka *Surma*, *Ülekohtu*, *Teadmistejanu* ja *Võõra olukorraga kohanemise* probleeme.

12. Milline on laste/täiskasvanute kirjutatu osakaal ajakirjas?

1987. aastal oli 73% lugude autoriteks täiskasvanud (sh rahvapärимused). 27% tekstide autoriteks olid lapsed.

2004. aastal oli täiskasvanud autorite osakaal 62% ja 38% tekstide autoritest olid lapsed. Laste osakaal autorite seas on tõusnud 27%lt 38%le.

13. Milline on kirjutiste žanriline jagunemine?

Võrreldes 1987. aastaga on 2004. aastal esindatud rohkem žanre (1987. aastal 5, 2004. aastal 11).

1987. aastal oli kõige rohkem ilukirjanduslikke jutte (38%). Luuletusi oli 33% 2004. aastal oli tekstide hulgas kõige rohkem luuletusi (37%), 15% tekstidest olid muinasjutud, ilukirjanduslike juttude osakaal oli langenud 8%ni.

14. Kui vana oli/on laps, kes ajakirjale kaastööd tegi, milline vanuserühm oli/on selles osas kõige rohkem esindatud?

Koolieelikute tekste ei ole kummaski aastakäigus.

1987. aastal on 1.-3. klassi õpilased kirjutanud 11 teksti 12st ehk 92% laste tekstidest, 1 teksti on kirjutanud vanem laps.

2004. aastal on 1.-3. klassi lapsi esindatud 10 tekstis 20st ehk 50%, vanemate laste osakaal on tõusnud 8le ehk 40%le (kahe lapse vanust polnud võimalik määrata).

15. Kes on peategelaseks ja kus toimub tegevus kummaski aastakäigus?

Mõlemas aastakäigus on laps kõige populaarsem peategelane, kuid võrreldes 1987. aastaga on 2004. aastaks lapspeategelase osakaal langenud 47%lt 27%le.

Pisut rohkem on 2004. aastal nii täiskasvanutest, loomadest-lindudest, esemetest-nähtustest kui ka muinasjutuolevustest peategelasi.

Tegevuspaik on mõlemal aastal üsna ebaoluline. 1987. ja 2004. aastal ei ole vastavalt 40% ja 37% juhtudest tegevuspaika mainitud või ei oma see tähtsust.

Märgatav on tendents, et pigem tegutsevad Tähekesed-tegelased maakohas, maakodus ja õues kui linnas või toas. Seda mõlema aastakäigu puhul.

4.2 Diskussioon

Kuigi üldiselt on väärtusi esindavate tekstide osakaal jäänud samaks, on lapsed hakanud pisut vähem väärtusi rõhutama, täiskasvanud seevastu pisut rohkem. Võibolla on just see, et lapsed üritavad vähem normatiivsed ja head lapsed olla, sundinud täiskasvanuid pisut rohkem kasvatama ja väärtusi ette kirjutama

1987. aasta Tähekestes on kolm kõige olulisemat väärtust täiskasvanute tekstides *Tähelepanelikkus ehk võime märgata esmapilgul märkamatut, Abivalmidus, lahkus ja Looduse- ja loomaarmastus.*

Tähelepanelikkus ehk võime märgata esmapilgul märkamatut – selline võime võib olla väärtustatud seoses okupatsioonist tingitud vajadusega öelda rohkem kui seda,

mida sõnad otseselt tähendavad. Kuid samas võib sellise väärtuse esinemissagedus viidata lastemeediumi eripärale, lapsele üritatakse maailma tutvustada, lisaks arendada ka abstraktset mõtlemist (näiteks jaanuarinumbris ilmunud Tiina Ronga jutus „Võlupadi“, kus lastel soovitatakse kuulata, kuidas unenäod ennast padja sees järjekorda seavad).

Abivalmiduse, lahkuse populaarsus omab selgelt sotsialiseerivat tähtsust – lapsi õpetatakse teistega arvestama, mis on oluline tegevuseks kollektiivis, näiteks koolis. *Looduse- ja loomaarmastuse* olulisus täiskasvanute kirjutistes langeb kokku Urve Vimmsaare 1986. aastal tehtud diplomitöö, „Väärtushinnangute kujundamine ajakirjas Täheke“ tulemustega. Vimmsaare täheldab, et loodusteema oli 1985. aastaks omandanud üsna suure tähtsuse, seda seoses keskkonnakaitse probleemide osatähtsuse suurenemisega ühiskonnas.

2004. aastaks on kolm olulisimat väärtust täiskasvanute kirjutistes on *Looduse- ja loomaarmastus, Tervislikud eluviisid*, aga ka *Sõprus, armastus, üksmeel; Majanduslikud väärtused, võimalused; Puhtus, korraarmastus, hoolsus; Traditsioonidest kinni pidamine*. Selleski aastakäigus seletab *Looduse- ja loomaarmastuse* populaarsust üha rohkem tähelepanu all olev keskkonnateema. Ingleharti järgi on puhas keskkond postmodernistlik väärtus, seega viitab selle olulisuse kasv ühiskonna muutumisele postmodernistlikumaks, mis on ka käesoleva sajandi alguse Eesti üks arengusuund.

Tervislike eluviiside positiivne kajastamine viitab samadele tendentsidele, sest ka tervis on Ingleharti järgi postmodernistlik väärtus. (Inglehart: Kalmus & Vihalemm 2004, kaudu).

Sõprus, armastus, üksmeel, Puhtus, korraarmastus ja hoolsus on ajatud väärtused, mida ilmselt üritatakse kasvatada väga paljudes ühiskondades ja kultuurides, nende esinemine täidab taas sotsialiseerivat, kasvatavat rolli.

Samas *Majanduslike väärtuste ja võimaluste* propageerimine viitavad vaesemate majanduslike võimalustega ühiskonnale, tegemist on Ingleharti järgi defitsiidiväärtusega. (Inglehart: Kalmus & Vihalemm 2004, kaudu).

Huvitav on see, et üldse mainimata on mõlemas aastakäigus *Vabadus* kui väärtus. Võimalik, et nii nagu 1987. aastal ei olnud see veel avalikult ülesvõetav teema, ei olnud ta seda 2004. aastal *enam*, et rohkem kui tosin aastat peale iseseisvumist on *Vabaduse* mõiste oma olulisuse minetanud.

Lapsed esitasid 1987. aastal positiivsena kõige sagedamini *Sõprust, armastust, üksmeelt; Looduse- ja loomaarmastust; Puhtust, korraarmastust, hoolsust ning Viisakust, sõnakuulelikkust*. Laste poolt esitatud väärtused näitavad seda, mida nad on ümbritsevast omaks võtnud ning ka seda, mida nad peavad korrektseks taasesitada.

2004. aastal väärtustasid lapsed enim *Sõprust, armastust, üksmeelt, Tervislikke eluviise, Õppimist, oskusi, uusi teadmisi ning Majanduslikke väärtusi, võimalusi*, mis samuti kajastab osaliselt ka täiskasvanute poolt esitatut.

Tegevustele hinnangut andvad tekstid on keskmiselt jäänud aastakäikude võrdluses ligikaudu samasse osakaalu. Samas laste tekstide hulgas on nende esinemissagedus 27% võrra vähenenud, seevastu täiskasvanute tekstide hulgas on see 14% võrra sagedasem. Sarnane tendents esineb ka väärtuste osas ning ilmselt on selgitatav samuti – kuna lapsed tunnetavad end normatiividest vabamatena, peavad täiskasvanud enda kohustuseks „õigeid“, ühiskonna poolt heaks kiidetud väärtusi rohkem rõhutada.

Populaarseimad tegevused on 1987. aastal loomadega ja loodusega tegelemine (ka väärtuste hulgas oli huvi looduse ja loomade vastu kõrgelt hinnatud, põhjused tõenäoliselt samad), koduste ülesannete täitmine, vanemate aitamine (taas sotsialiseeriv, kasvatah hoiak, lastes üritatakse arendada kohusetunnet ja töökust), sõpradega suhtlemine (ka sõbrad on lastele olulised sotsialiseerimisagendid, lapsed hindavad siirast sõprust kõrgelt)

ning laste puhul ka õues viibimine ja mängimine ning õppimine (ilmselt on need tegevused laste maailmas tõesti kõige sagedasemad ja olulisemad, õppimise puhul võib oletada, et lapsed püüavad olla tublid ning peegeldavad seda, mille kohta neile on palju räägitud, et see on oluline).

2004. aastal on õues viibimine muutunud positiivseks tegevuseks ka täiskasvanute arvates. Veelgi populaarsemaks on muutunud sõpradega suhtlemine, varasemaga võrreldes on sama populaarseks jäänud loomadega tegelemine ja looduse uurimine. Positiivsemat kajastust leiab käsitöö ja ise tegemine. Tegemist on eneseteostusega, mis postmodernistlikus maailmas on väga oluline vajadus. Õppimine on laste hulgas vähem populaarne, mis on ootuspärane – püüavad ju lapsed, nagu selgub väärtuste osas, 2004. aastal vähem käituda nii, nagu täiskasvanud võiksid oodata. Arvutimängude mängimine ja teleri vaatamine ei ole vähemasti manifestsest oluliselt positiivsemaks muutnud, ehkki võiks oletada vastupidist. Ilmselt ei peeta liigselt nende tegevustega tegelemist siiski „õigeaks“.

Nii laste kui täiskasvanute poolt kirjutatud tekstides eraldivõetuna kui ka üldiselt on negatiivsete hoiakute väljendamine Tähekeses vähenenud. Suurim on muudatus täiskasvanute tekstides - negatiivset hoiakut sisaldavate kirjutiste osakaal on vähenenud ligi poolelt veerandile. Kui väärtuste ja tegevuste osast selgus, et täiskasvanud on muutunud natuke rangemaks ja lapsed vabamaks, siis negatiivsete hinnangute osale see ei laiene. Ilmselt on Tähekeste formaat tõesti muutunud lapsesõbralikumaks ja rõõmsamaks.

Siin võiks võrdluseks tuua uurimuse „Väärtused Eesti aabitsais käesoleval sajandil“ (Kalmus, 1999), kus tõdetakse, et individualistlikest väärtustest esineb aabitsates sagedasti hedonism, mis on seletatav sellega, et väärtusi nagu lõbu, rõõm ja õnn peetakse aabitsaealistele kohasteks.

Sellele tendentsile viitab ka probleemide kajastamise vähenemine Tähekeses, eriti just täiskasvanute puhul. Kui 87. aastal käsitleti probleeme ligi kahes kolmandikus tekstides, siis 2004. aastal esines neid ainult pooltes. Probleeme küll esineb, aga suurem

osa kirjutatust on siiski pigem positiivse hoiakuga. Üht suurt ja läbivat probleemi ei tulnud esile kummaski aastakäigus.

Ka esindatud tekstide üldise meeleolu osas on märgata sedasama nihet. 1987. aastal oli kõige rohkem asjalikke lugusid, teisena koomilisi ja rõõmsameelsed jagasid koos kasvatavate tekstidega kolmandat-neljandat kohta, ent 2004. aastal on ülekaalukalt kõige rohkem rõõmsameelseid lugusid (37%), alles teisel kohal on asjaliku tooniga lood. See kõik toetab Tähekeste kodulehel öeldut: Täheke on muutumas lapsesõbralikumaks, rõõmsamaks. Ning nagu koduleht lubab, on ka lastest autorite osakaal kaht aastakäiku võrreldes suurenenud: 1987. aastal olid 27% tekstide autoriteks olid lapsed, 2004. aastal oli laste kirjutatu osakaal 38%.

Urve Vimmsaare diplomitöös „Väärtushinnangute kujundamine ajakirjas „Täheke““ 1985. aasta kohta selgunu on osaliselt märgatav ka 1987. aastal: suurenenud huvi loodusestemade vastu, suhtlemise märgatav osatähtsus ning töökuse ja vanemate abistamise propageerimine. Negatiivsete ilmingute suhtes leebumine, mille Vimmsaare välja toob, ilmselt jätkub ja süveneb, sest 2004. aastal on tauniva suhtumise osakaal väiksem, kui 1987. aastal.

Keelekasutus on mõlemas aastakäigus valdavalt neutraalne. Vastutustundliku meediaväljaandena juurutab Täheke korrektset ja lihtsat kõnepruuki.

Tulemustest selgus, et tõusnud on nii võõrsõnade, võõrkeelsete sõnade kui ka firma- ja brändinimede kasutamissagedus (viimase puhul eriti drastiliselt, kui 1987. aastal kohtas neid vaid ühes tekstis, siis 2004. aastal juba veerandis tekstidest). Keelelised muutused, sh inglise keele üldkasutatavus on läänestumise tunnuseks siirdeühiskonnas (Lauristin, 1997) ning just sellega saabki seostada teatavaid keelelisi muudatusi ka Tähekeses.

Lähtudes siirdeühiskonna käsitlusest võib öelda, et viited toimunud muudatustele ühiskonnas on, kus vähem, kus rohkem, olemas ka lasteajakirjas Täheke. Alati ei kõnele

need muutused selget keelt – lihtsalt Tähekest sirvides ei saa selgeks, mis tegelikult ühiskonnas toimus/toimub – kuid mõningad muutused ühiskonnakorralduses, sümbolites, normides, väärtustes jt kultuurielementides, kasvõi näiteks üldise suurenenud liberaalsuse ja vabameelsuse, rõõmsameelsuse ja mängulisuse poole, on ajakirjas siiski jälgitavad. Samas esineb Tähekeses endiselt ka siirdeühiskonnale omast konsensuse otsingut, vanade ja uute väärtuste kohtumist ja segunemist. Nähtav on ka lastele esitletava maailma läänestumine ning sellele omased muutused.

David Buckinghami seisukoht, et piirid laste ning täiskasvanute meedia vahel ähmastuvad, on ilmselt selgemini nähtav pisut vanematele lastele mõeldud meedias, kui seda on Tähekeste lugejaskond, ent midagi sarnast on võimalik täheldada ka vaadeldud tekstides – tavaliselt täiskasvanutele kirjutavate autorite osakaal Tähekesele kaastöötajate hulgas on silmnähtavalt tõusnud, Tähekesse on ilmunud reklaam ja uudised, lapsi püütakse kohelda võrdselt täiskasvanud lugejaga. Kuid kuigi sellised muutused annavad lapsele rohkem vabadust, siis ometigi on laste ja täiskasvanute meediailmade segunemises ka oht lapsepõlvele üldiselt, kui lähtuda Chris Jenksi seisukohast, et lapsepõlv pole enam õigustuseks lapselikule käitumisele (Jenks 2004).

Ent päris nii ühesuunaline lapsepõlve ja selle tõlgendamise areng Tähekeste näitel siiski ei ole, sest nagu käesolevast tööst selgus, on Tähekeste sisu muutud ka vabamaks ja vähem normatiivseks. 2004. aasta Tähekeste lapstegelased teevad ka lapselikke üleannetusi, ilma et kohe järgneks hukkamõist ja kasvatav mõttetera, mis 1987. aastal niisugusel puhul peaaegu et vältimatu oli. „*Meie emme ei luba meil kunagi põrandalt süüa!*“ ütleb tädipoeg Niklas. „*Aga meie emme pesi just põranda ära,*“ ütlen mina. *Emme ohkab ja pööritab silmi.* „*No sööge siis!*“ ütleb ta ja jagab kõigile lusikad,“ võib lugeda 2004. aasta jaanuarikuu Tähekesest Kristiina Kassi jutust „Liisa sünnipäev“ (Täheke nr 1, 2004).

4.3 Meetodi rakendatavus töö eesmärkide saavutamiseks

Leian, et kontentanalüüsi meetod sobis püstitatud uurimisküsimustele vastamiseks hästi, kuna töö eesmärk oli saada ajakirja kahe aastakäigu vahelistest erinevustest ülevaatlik ettekujutus. Kvantitatiivne tekstianalüüs tõi välja olulisemad tendentsid kommunikatsiooni mõnede aspektide muutumisest kahe aastakäigu võrdluses.

Arvan, et Tähekeste väärtuste representatsiooni ja hoiakute muutumist oleks kindlasti huvitav ja vajalik uurida edasi ka mõne kvalitatiivse tekstianalüüsi meetodiga, et tekkinud üldise kontuuri taustalt joonistuks välja konkreetsem pilt nendest väärtustest ja hoiakutest, lähtudes lastemeediumi eripäradest. Edasine uurimine oleks otstarbekas, sest töö objekt on mitmekülgne ja põnev ning võiks laste elumaailmast rääkida veel paljut, mis kvantitatiivses analüüsis võib-olla välja ei tule.

Kokkuvõte

Käesoleva töö eesmärgiks on selgitada välja, millised on väärtused ja hoiakud 1987. ja 2004. aasta Tähekeses ning kuidas need on kaht aastakäiku võrreldes muutunud. Uurimisküsimused keskenduvad väärtustele, probleemidele, keelekasutusele, hinnangutele ja üldisele meeleolule.

Uurimismeetodina kasutasin kontentanalüüsi. Valimisse kuulus kokku 97 tekstiühikut – 45 tekstiühikut 1987. aastakäigust ja 52 tekstiühikut 2004. aastakäigust.

Tulemustest selgus, et 2004. aasta Tähekeses esineb enam modernistlikke ja postmodernistlikke väärtusi (*Majanduslikud võimalused, Tervislikud eluviisid*), kuid et mõlemas aastakäigus on olulisel kohal sotsialiseerimisprotsessi ja harivaid eesmarke kandvad väärtused (*Abivalmidus, lahkus; Sõprus, armastus, üksmeel; Loodusearmastus*).

On märgata tendentsi, et lapsed on 2004. aastal üldiselt vähem normatiivtruud, täiskasvanute hinnangute iseloom on muutunud: on hakatud pisut rohkem väljendama positiivseid hinnanguid ja tunduvalt vähem negatiivseid.

Selgus, et Tähekesese eesmärk muutuda lapsesõbralikumaks ja rõõmsamaks on ajakirja sisus tõepoolest kajastust leidnud – seda nii lastest autorite osakaalu kui tekstide üldise meeleolu poolest.

Keelelised muutused puudutavad peamiselt sõnakasutust, kasutatakse rohkem võõrsõnu ja võõrkeelseid sõnu, samas kui üldine keelekasutus on jäänud üsna sarnaseks. Brändi- ja firmanimedede esindatus on oluliselt kasvanud.

Vaatluse all olevat teemat oleks kindlasti huvitav ja vajalik edasi uurida, kasutades kvalitatiivset tekstianalüüsi, sest kontentanalüüs andis toimunud muudatustest üldpildi, mille alusel väärtuste ja hoiakute esitamist täpsemalt uurida.

Summary: The Representation of Values in the Children's Magazine Tāheke in 1987 and 2004

The purpose of this thesis is to find out which are the values and attitudes represented in the children's magazine Tāheke in 1987 and 2004 and by comparing the two years, point out how the values and attitudes have altered in time.

I used content analysis as the method of the study, and coded 97 texts units in all (45 texts units dating 1987 and 52 text units dating 2004).

The results show that in comparison with the year 1987, in the magazine issues of 2004, more modern and postmodern values occurred, but the representation of socialising and educative values was remarkable in both years.

There is a tendency that children are becoming less normative-aware and judgemental in their texts altogether, grown-ups tend to give more positive judgements and remarkably less negative judgements.

Apparently the magazine Tāheke is becoming more child-centered, more optimistic and cheerful – the percentage of children authors is increasing and the overall tonality of the texts is becoming more easy-going.

The changes in the usage of language involve a change of vocabulary mostly. The occurrence of brand labels has increased enormously.

Qualitative text analysis methods should also be used for further studies of this topic, as they would add colour and precision to the basic frames given using content analysis.

Kasutatud kirjandus

1. Buckingham, D. (2002) Media Education. Cambridge: Polity
2. Jenks, C. (2004) Many Childhoods? Childhood, 2004, 1
3. Kalmus, V & Vihalemm, T. (2004) Eesti siirdekultuuri väärtused. Eesti Elavik 21. sajandi algul. Kalmus, V., Lauristin, M., Pruulmann-Vengerfeldt, P. Tartu: TÜ kirjastus.
4. Kalmus, V. (1999) Väärtused Eesti aabitsais käesoleval sajandil. Väärtuskasvatus õppekirjanduses. Mikk, J. Tartu: TÜ kirjastus.
5. Kenway, J. & Bullen, E. (2001) Consuming Children: Education, Entertainment, Advertising. Philadelphia : Open University Press, 2001.
6. Lauristin, M. (1997) Contexts Of Transition. Return To The Western World. Lauristin, M & Vihalemm, P. Tartu: TÜ kirjastus.
7. Lauristin, M & Vihalemm, P. (2004) Eesti ühiskonna ja meedia muutumine 1965-2004. Meediasüsteem ja meediakasutus 1965-2004. Vihalemm, P. Tartu: TÜ kirjastus. 8-9
8. Mürsepp, M. (2001) Meie aja kangelane. Laste kasvukeskkond Eestis ja Soomes. Talts, L. & Vikat, M. Tallinn: TPU.
9. Rosengren, K.E. (1997) Culture In Society: Agency And Structure, Continuity And Change. Return To The Western World. Lauristin, M & Vihalemm, P. Tartu: TÜ kirjastus.
10. Saarniit, J. (1995) Eesti noorte väärtushinnangud läbi aegade. Tallinn
11. Titcher, S. et al (2000) Content Analysis. Methods Of Text And Discourse Analysis. Titcher, S. et al. London: SAGE Publications.
12. Täheke. SA Kultuuriajakiri koduleht <http://www.kl.ee/> Vaadatud mai 2005.
13. Vimmsaare, U. (1986). Väärtushinnangute kujundamine ajakirjas „Täheke”. Käsikirjaline diplomitöö. Žurnalistika kateeder, Tartu: Tartu Riiklik Ülikool.

Lisa1 Kodeerimisjuhend

A - Loo tunnused

A1 - Järjekorranumber

A2 - Ilmumise aeg

A3 - Pealkiri

A4 – Žanr

- 1 Ilukirjanduslik jutt
- 2 Muinasjutt (üleloomulike elementidega ilukirjanduslik jutt)
- 3 Kommentaar (Raamatu või filmi arvustus, arvamislugu)
- 4 Uudis
- 5 Portree- või problemlugu
- 6 Intervjuu
- 7 Luuletus
- 8 Kiri
- 9 Muu

A5 – Kas autor on laps või täiskasvanu

1 Täiskasvanu

- 1 Lastekirjanik
- 2 Lasteajakirjanik (Tähekeste toimetuse liikmed)
- 3 Õpetaja
- 4 Lapsevanem
- 5 Spetsialist (mingi ala esindaja, kes võtab sõna selle alaga seotult)
- 6 Kirjanik, kes ei ole tuntud lastekirjanikuna
- 7 Ei saa määrata

2 Laps

- 1 Koolieelik
- 2 1-3 klass (6-9 a)
- 3 4 klass ja vanem (10a ja vanem)
- 4 Ei saa määrata

3 Rahvajutt

A6 – Loo funktsioon

- 1 Meelelahutuslik

2 Informatiivne (annab teadmisi, mis on olulised antud hetkel nks mingi ürituse toimumisaeg ja –koht)

3 Hariv (annab teadmisi, mida saab kasutada pikemas perspektiivis)

4 Kasvatav

5 Muu

A7 – Loo üldine toon

1 Rõõmsameelne

2 Kurb

3 Koomiline

4 Asjalik

5 Seikluslik

6 Neutraalne

7 Kasvatav (selgelt viidatakse mingitele normatiividele, mida tuleks täita)

8 Mõtisklev

B – Loo sisu

B1 – Tegevuspaik

1 Kodus

2 Koolis, lasteaias

3 Õues

4 Maal

5 Linnas

6 Muinasjutumaal

7 Mugal

8 Tegevuspaika ei mainita või pole see oluline

B2 – Peategelane

1 Laps

2 Täiskasvanu

3 Loom, lind, taim

4 Ese/nähtus

5 Muinasjutuolev

6 Grupp (sõpruskond, klass jne)

7 Muu

B3 - Millised probleemid on arutluse all?

1 Hirm

2 Surm

3 Üksildus

- 4 Vaesus
- 5 Väsimus
- 6 Ootus
- 7 Võõra olukorraga kohanemine
- 8 Igavus
- 9 Ülekohus
- 10 Teadmistejanu
- 11 Kurbus
- 12 Sõda
- 13 Õnnetused
- 14 Haigused
- 15 Muu

C – Väärtused

C1 – Loos rõhutatavad positiivsed väärtused

- 1 Sõprus, armastus, üksmeel
- 2 Õiglus
- 3 Vabadus
- 4 Headus
- 5 Tervislikud eluviisid
- 6 Isamaalisus (sh kodumaalisus)
- 7 Õppimine, oskused, uued teadmised
- 8 Majanduslikud väärtused, võimalused
- 9 Vaprus
- 10 Puhtus, korraarmastus, hoolsus
- 11 Asjalikkus, eakohane käitumine
- 12 Looduse- ja loomaarmastus
- 13 Traditsioonidest kinni pidamine
- 14 Keskkonnasõbralikkus
- 15 Abivalmidus, lahkus
- 16 Töökus
- 17 Tähelepanelikkus (võime märgata esmapilgul märkamatu)
- 18 Rahu
- 19 Muu
- 20 Reeglitest kinni pidamine
- 21 Tarkus
- 22 Viisakus, sõnakuulelikkus
- 23 Lugu ei too esile mingeid väärtusi

C2 - Milliseid tegevusi väärtustatakse?

- 1 Õues viibimine, jalutamine
- 2 Koduste ülesannete täitmine, vanemate aitamine
- 3 Sport
- 4 Lugemine
- 5 Teatris, muuseumides käimine

- 6 Õppimine
- 7 Sõpradega suhtlemine
- 8 Kinos käimine
- 9 Loomadega tegelemine, looduse uurimine
- 10 Arvutimängude mängimine, televiisori vaatamine
- 11 Tehtud paha heastamine, vigade parandamine
- 12 Kunst, käsitöö, ise tegemine
- 13 Mängimine
- 14 Muu

C3 - Mida mõistetakse hukka?

- 1 Ebaõiglust, ülekohut
- 2 Rumalust
- 3 Tülitsemist, jonnimist
- 4 Asjade lõhkumist, teiste löömist, kurjust
- 5 Laiskust
- 6 Ebaausust, reeglite rikkumist
- 7 Ahnust
- 8 Valetamist
- 9 Lohakust
- 10 Hoolimatust, sõnakuulmatust, ebaviisakust
- 11 Sõda
- 12 Argust
- 13 Muu

D – Sõnavara ja keelekasutus

D1 – Milline on teksti keelekasutus?

- 1 Neutraalne
- 2 Lastepärane
- 3 Keelekasutuses on noorteslängi elemente
- 4 Asjalik, ametlik
- 5 Poeetiline
- 6 Argikeel
- 7 Muu

D2 - Kas tekstis on kasutatud mõnda firma- või brändinime?

- 1 Jah
- 2 Ei

D3 - Kui palju on tekstis võõrsõnu millel on olemas samatähenduslik mittevõõrsõnast vaste?

- 1 Ei ole
- 2 Vähe
- 3 Palju

D4 – Kui palju on tekstis võõrkeelseid sõnu?

- 1 Ei ole
- 2 Vähe
- 3 Palju

Lisa2

Kodeerimistabel

A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	B1	B2	B3	C1	C1	C1	C2	C2	C2	C3	C3	C3	D1	D2	D3	D4
1	01/87	Kõik teeme ise	1	1.2	4	7	2	6	5	7	15	16	2	6	12	9	5		1	2	1	1
2	01/87	Ahju kõne	2	1.1	1	8	4	1	-	17	15	16	2			-			1	2	1	1
3	01/87	Võlupadi	2	1.7	1	8	-	4	5	17			-			-			2	2	1	1
4	01/87	Naljajutt	7	1.1	1	3	7	7	11	23			14			13			1	2	1	1
5	01/87	Kährikkoe r	5	1.5	3	4	4	3	14	12	17		9			-			1	2	1	1
6	02/87	Tiit-Pille	1	1.1	1	3	1	1	2	7	21		13	6		2			1	2	1	1
7	02/87	Käharpäine tüdruk	2	3	1	1	6	1	15	4	1	15		-			7	8	10	5	1	3
8	02/87	Et oleks rahu	7	2.2	4	4	1	1	12	18	16	9	14			11	4	3	4	2	1	1
9	02/87	Sõbrad on suur rikkus	2	3	1	5	6	3	9	1	4	15	7			1	6		5	2	1	1
10	03/87	Lumememm	7	2.2	1	2	3	4	11	13	4		1	13		-			1	2	1	1
11	03/87	Lugu ojast ja kividest	1	2.2	1	6	4	5	-	23			9			7			1	2	1	1
12	03/87	Kogu pere teater	4	1.2	2	4	8	-	13	20	7		5			4			1	2	1	1
13	04/87	Minu ema	7	2.2	1	4	8	2	13	1	10	15	2	13		-			1	2	1	1
14	04/87	Tere	1	1.1	1	1	8	1	10	1	7		-			-			1	2	1	1

		hommikus t ja head ööd																				
15	04/87	Kuidas me rohtu võtame	1	1.7	1	3	1	1	1	9			-			-			1	2	1	1
16	04/87	Metsasipel gad	5	1.5	3	4	8	3	9	12	14	17	9			10			1	2	1	1
17	05/87	Eriti heade kookide retsept	7	1.1	4	7	8	1	-	15	16	9	2			12			5	2	1	1
18	05/87	Järva Jaani Jutt	7	1.1	1	3	8	2	-	23			-			-			6	2	1	1
19	05/87	Targa tarkus saab rumala käes alati otsa	1	3	4	3	8	1	7	21	11		2			2	5		5	2	1	1
20	06/87	Saunaskäi k	1	1.6	1	1	7	1	-	10	9		14			-			2	2	1	1
21	06/87	Konksuga lugu	7	1.1	1	3	8	4	-	22			-			-			1	2	1	1
22	06/87	Üle mere	1	1.1	3	2	4	1	2	17	1	19	1	7		-			5	2	1	1
23	07/87	Suur ja väike maja	2	2.2	4	6	5	4	9	10						9			4	2	1	1
24	07/87	Käbikunin gas kolis	1	2.2	1	4	3	3	7	12			9			-			4	2	1	1

25	07/87	Magus suutäis	1	1.7	4	8	8	1	6	11	19		14			-			1	2	1	1
26	07/87	Kus mõistus kinni, seal kukkur lahti	1	3	1	7	8	2	-	21	17		14			2			1	2	1	2
27	08/87	Liiga töökas laps	1	1.1	1	7	1	1	-	19			13			13			1	2	1	1
28	08/87	Kirjud kindad	7	1.1	1	6	8	4	-	23			12			-			1	2	1	1
29	08/87	Miks?	7	2.2	4	7	8	1	-	22	19		4			3	5	10	1	2	1	1
30	08/87	Minu kass	1	2.2	1	1	8	3	3	12			9	6		-			1	2	1	1
31	09/87	Perekonna viga	1	1.1	4	3	2	1	9	5	11	22	-			1	6		1	2	1	1
32	09/87	Üks tüdruk	7	1.1	1	2	2	1	1	17	12	19	9	7		10			1	2	1	1
33	09/87	Minu vend	7	2.2	1	4	2	1	7	11	22		6			-			1	2	1	1
34	09/87	Haiglasuvi	5	1.7	4	7	8	1	13	5	20	8	14			6	9		4	1	1	1
35	10/87	Salalaegas	7	1.1	1	5	1	4	10	20			-			6			5	2	1	1
36	10/87	Suur pere	7	2.2	4	4	8	6	-	1			7			-			1	2	1	1
37	10/87	Spioon	1	1.7	4	2	3	1	9	2	20		-			1	2	6	1	2	2	1
38	10/87	Kibuvits																				
39	11/87	Pikad sajud	7	1.1	1	8	3	-	10	23			-			-			5	2	1	1
40	11/87	... (Lindgren)	5	1.7	3	6	8	2	-	7			4			-			2	2	1	1
41	11/87	Puuklutt																				

42	12/87	Uus päkapikk	1	1.7	1	1	8	1	4	4	15	17	2	7		-			1	2	1	1
43	12/87	Nääritaat	1	1.7	1	5	1	5	13	13			-			-			3	2	1	1
44	12/87	Ilus unenägu	2	2.3	1	5	6	1	-	8			1			-			1	2	2	1
45	12/87	Talveröö mud	7	2.2	1	1	3	1	-	5			1	12		-			4	2	1	1
46	01/04	Liisa sünnipäev	1	1.1	1	1	1	1	7	10			2	13		-			2	2	2	1
47	01/04	Tasuta	7	1.1	4	1	3	4	9	17	15		1	3		7	1		4	2	1	1
48	01/04	Vesipapp	5	1.5	3	6	3	3	-	12	17		9			-			4	2	1	1
49	01/04	Talvine	7	2.3	1	1	2	1	8	5			3	1	7	-			1	2	1	1
50	01/04	Talve tulemine	7	2.2	1	8	4	4	-	5			-			-			4	2	1	1
51	02/04	Röövlinäo ga Joonas	9	1.2	3	4	8	1	-	5	7		12	13		-			1	1	2	1
52	02/04	Lugu nohus röövlist	7	1.6	1	15	1	5	14	5	10	16	14			-			6	2	1	1
53	02/04	Lugu ükssarviku tüdrukust, kes tahtis maailma näha	2	2.3	4	5	6	5	10	13	22	1				2			1	2	1	1
54	03/04	Külas Buratinol ja tema sõpradel	4	1.2	2	1	7	6	-	23			10			-			3	2	1	1
55	03/04	Kaka ja	2	1.6	1	5	3	4	3	1			7			-			6	2	1	1

		kevad																				
56	03/04	Kuidas kasepuu endale kriipsud sai	2	2.2	1	6	4	4	10	23			-			-			1	2	1	1
57	03/04	Päris oma hobune	5	1.2	1	4	8	3	3	8	12		7	9		-			4	2	1	1
58	04/04	Kunksmoor	6	1.2	2	1	8	2	3	4	12	18	5	4	9	4			1	1	1	2
59	04/04	Raamat: Nelja nimega koer	3	2.2	1	4	8	1	2	11			4			-			1	1	2	1
60	05/04	Tere, Täheke	8	2.3	4	4	7	1	10	1	7	21	5	6		2			2	1	1	1
61	05/04	Mu ema lumikelluke	1	1.1	1	8	1	2	-	1	13		14	7		-			5	2	1	1
62	05/04	Kevade kutse	7	1.2	1	1	4	4	-	12			-			-			1	2	1	1
63	05/04	Hiir, kes kirjutab raamatuid	6	1.2	2	1	8	3	-	19			4			-			1	1	1	1
64	05/04	Kallis ema	8	2.2	5	7	8	2	-	5	8		3			-			6	2	1	1
65	05/04	Kallis ema	8	2.2	5	1	4	2	9	1	4	8	3	12	2	1			1	1	1	1
66	05/04	Video: Nodzu film	3	2.3	2	8	8	3	3	1	2	17	7	10		1			4	1	2	1
67	06/04	Elevant	5	1.2	3	6	7	3	14	12			9			1			1	2	1	1

		Carl on hammaste ga hädas																				
68	06/04	Pätt loomaaias	7	1.6	1	3	7	2	9	4	5	20	-			3	6	4	6	2	1	1
69	06/04	Leopard	7	2.3	1	1	8	3	-	23			-			-			3	2	1	2
70	06/04	Kuidas tiiger triibud sai	2	2.3	1	6	7	3	5	23			-		-			1	2	1	1	
71	07/04	Kõik pokusid meisterda ma!	4	1.2	2	4	8	4	-	12			12	9					1	1	2	1
72	07/04	Suvetiivul ised	7	1.1	3	4	8	3	-	23			-			-			1	2	1	1
73	07/04	Madalstart	1	1.7	1	3	4	1	-	5			1	3		1	6	10	1	2	3	1
74	07/04	Eestis ja Soomes	7	2.2	1	1	2	1	-	7			6			-			5	2	1	1
75	07/04	Raamat: Reis merejõe	3	2.3	1	1	7	1	2, 7	12			4	9		1			4	2	1	2
76	08/04	Ööõngitse ja	7	1.1	1	8	4	5	-	17			1			-			5	2	1	1
77	08/04	Väike ninakollik e	2	1.3	1	2	7	4	1	10			-			-			1	2	1	1
78	08/04	Rannas	7	1.1	1	1	4	4	-	19			13	12		-			1	2	1	1
79	08/04	Kuidas ma esimest	9	2.4	1	1	7	1	-	8			-			-			1	1	2	1

		korda lennukiga lendasin																				
80	08/04	Kui ma olen maal	7	2.2	1	1	4	1	-	5	12	1	1	7		-			5	2	1	1
81	08/04	Liblikate imepärane maailm	5	1.2	3	4	8	1	2	12	7		9	1		-			1	2	1	2
82	09/04	Joonista endale pangakaar t	4	1.7	2	1	8	7	-	8			12			-			2	1	2	1
83	09/04	Õnn	7	2.2	1	1	8	1	-	1	15		7			-			1	2	1	1
84	09/04	Kiti	7	2.2	1	1	8	3	-	23			9			-			1	2	1	1
85	09/04	Varesejalg adest	7	1.1	1	8	2	1	7	10	7		6	12		-			1	2	1	1
86	10/04	Kõige vahvam hobune!	4	1.2	1	4	7	-	-	8	12		12	9		-			4	1	1	2
87	10/04	Onu Heino kummikud	7	1.1	1	5	4	2	11	1	15	4	1	7		13			1	2	2	1
88	10/04	Sõnakuul matu tere	1	1.3	4	7	8	4	1	22	20		-			10			2	2	1	1
89	10/04	Kuidas kassile hiir maitsema hakkas	2	2.3	1	6	8	3	7	7	15		-			-			1	2	1	1
90	11/04	Mõmmi	6	1.5	2	1	8	3	-	5	12		5	7		-			1	1	1	1

		tegutseb jälle																				
91	11/04	Viisakus	2	1.3	1	6	3	4	15	22			13			10			1	2	1	1
92	11/04	Kui päikest ei ole	7	1.1	1	8	8	1	11	8	13	19	14			-			1	2	1	1
93	11/04	Sügis on jälle käes	7	2.2	1	2	3	6	15	23			1			-			1	2	1	1
94	12/04	Jõuluvana kutsub vabaõhum uuseumi	4	1.7	1	4	7	-	-	6	13		5	1	12	-			1	1	1	1
95	12/04	Juhhaidii	7	1.6	1	1	8	5	6	13			-			-			1	2	1	1
96	12/04	Test: Kuidas sa jõuluõhtul käitud?	9		3	7	1	-	-	4	10	22	2			7	3	4	6	2	1	1
97	12/04	Jussike ja kassike	2	1.6	5	5	3	2	2	1	12	15	7			-			2	2	1	1